TEISĖS IR EKONOMIJOS STUDIJOS
Tomas I Red. *A. Janulaitis* Knyga 1

P526

Ekon. **JUOZAS AUDICKAS**

VERSLO MOKESČIAI

DIPLOMINIS DARBAS
PAS PROF. JURGUTĮ 1931 M.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO TEISIŲ FAKULTETO LEIDINYS
KAUNAS „Raidės" spaustuvė 1936

Un.
T. 96.

TEISĖS IR EKONOMIJOS STUDIJOS
Tomas I Red. *A. Janulaitis* Knyga 1

148561

Ekon. **JUOZAS AUDICKAS**

VERSLO MOKESČIAI

DIPLOMINIS DARBAS
PAS PROF. JURGUTĮ 1931 M.

Un. T. 96.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO TEISIŲ FAKULTETO LEIDINYS
KAUNAS „Raidės“ spaustuvė 1936

8526

I

VERSLO MOKESČIO ISTORINĖ KILMĖ.

Kiekvienas mokestis, kiekviena mokesčių sistema yra ankštame ryšy su laiko dvasia, kultūros laipsniu, visuomenės ūkiu ir jo forma. „Mokesčiai atsiranda ne pripuolamai ir savivališkai, bet jie tampriai surišti su ūkio augimu, visuomeninių uždavinių būdu ir dalykais, su esamąja tvarka ir valstybės sutvarkymu. Tautos ūkio ir tautos pajamų paskirstymo būdas turi tiesioginės įtakos mokesčių sistemai".[1]

Bet šitie faktoriai dar labiau veikia įvedant naujus mokesčius arba keičiant seną sistemą; nes dažnai, dėl tam tikrų kliūčių, mokesčių sistemos, nors ir visai nebetinkančios laiko dvasiai ir naujiems reikalavimams, ilgai palieka nepakeistos. Tat labai juntama verslo mokesčiuose, kad verslo ir ūkio formos ir tarptautinio ekonominio susisiekimo sąlygos bei santykiai gana sparčiai keičiasi. Bet verslo mokesčio išsiplėtimas yra tampriausiai surištas su prekybos ir pramonės klestėjimu ir miestų augimu.

Be to, augant darbo mokesčiui, iškylant vis daugiau ir daugiau naujų verslų ir profesijų, auga ir plečiasi asmeninio verslo mokesčiai.

Verslo mokestis surištas su verslamoninko pelnu, kadangi pelnas yra pagrindinis mokesčiui apdėti šaltinis.

Nors, verslo mokesčių sistemų, dabartine prasme, pradžia 18 šimtmečio gale, bet verslo mokesčiai jau buvo imami dar gilioje senovėje. Tik, žinoma, kiekvienoje epochoje savotiškai suprantamas ir mokesčiais apdedamasis verslas.

„Išsirutuliojusio moderninio verslo mokesčio šaknis randame 18 šimt. gale, Didžiosios Prancūzų revoliucijos įstatymdavystėje, įvedusioje patento mokestį. Tai buvo ryšys su cechų mo-

---

[1] Pokrovskis, F. M. P. 6 p.

kesčiu ir jis dar prieš 19 šimtm. sudarė sistemą, pagal kurią daugely valstybių verslo mokesčiai buvo įvesti sekančiame šimtmety, kada mokestis buvo dedamas: iš vienos pusės pagal pastovius faktorius, žiūrint įmonių rūšies ir apimties ir iš antros, — kas dažniau pasitaikydavo, — pagal nepastovius faktorius, žiūrint mokamos nuomos už įmonės patalpą".[2]

Įvedus verslo mokesčių sistemą, pradžioje buvo apdedama pagal išorinius įmonės pažymius. Bet tobulėdama mokesčiais apdėjimo technika ir aparatas, vis arčiau ir arčiau prieidavo prie mokėtojo pajėgumo ir buvo pasiektas individualus apdėjimo šaltinis. Šitas apdėjimo šaltinis yra verslamoninko pelnas.

---

[2] Karl Bräuer, Handbuch der Finanzwissenschaft II t. 34 p. Gerloff und F. Meisel.

II

VERSLO MOKESČIŲ DĖJIMAS IR ŠALTINIAI.

1. Verslo mokesčių sistemos.

a) Patentinė, b) išdėstomoji ir c) verslo pelno mokestis.

a. Patentinis verslo mokestis.

Patentinė verslo mokesčio sistema yra Did. Prancūzų Revol. padarinys. Bet dar daugiau. Ji pirmoji ne tik kaip patentinė sistema, bet bendrai visų verslo mokesčio sistemų pradžia. Kaip Prancūzijoj, taip ir kitose valstybėse, kur tik patentinės sistemos buvo įvedamos, verslo liudijimų (patentų) išdavimas turėjo visai kitą paskyrimą ne kaip vėliau.

Paskelbus verslų laisvę, verslo liudijime vyraujantis elementas buvo — teisė įgyta laisvai verstis prekyba arba pramone, kuria galėjo naudotis kiekvienas pilietis. Fiskinis elementas turėjo mažesnės reikšmės. Patentas buvo pažymys, kad turįs jį asmuo gali laisvai ir nekliudomai verstis atatinkamu verslu, žiūrint užmokėto mokesčio dydžio, pagal nustatytą taksą. Verslų laisvės suteikimas Prancūzijoj buvo teisinis piliečių sulyginimas. Bet vistik patentas pasidarė juridiniu dokumentu, duodančiu teisę verstis prekyba ar pramone.

Rusijoj 1824 m. įvedus patentinę sistemą, piliečiai net luomais suskirstomi, nes ne visiems buvo leidžiama verstis bet kurios rūšies prekyba. Bet nereikia manyti, kad fiskinis elementas būtų buvęs visai antraeilis. Jis greit paliko net pirmaeiliu. Kada patentas nuo asmens perkeliamas įmonei, kada patentinis mokestis iš asmeninio virsta realiniu, kada patentas su visomis teisėmis prikergiamas nebe asmeniui užsiimančiam prekybos arba pramonės verslu, bet kada jis surišamas su veikiančia įmone, nežiūrint, kas jos savininkas bebūtų: fizinis asmuo ar bendrovė; tada patentinis mokestis įgauna fiskinę pirmenybę. Be to, patentų tarifų skirtingumas rodo fiskinio elemento pirmenybę. Pradžioje tarifas buvo nustatomas žiūrint už įmonės patalpą mokamos nuomos dydžio. Vėliau pereita prie įvai-

rių kitų išorinių pažymių: teritorijos pagal geografinę padėtį ir prekybos koncentraciją klasėmis suskirstymas ir kiekvienai klasei atskiro tarifo taikymas; prekybos, žiūrint prekių kokybės (prabangos dalykai, liaudies vartojami dalykai ir k.), kilmės (vidaus arba užsienio gaminiai), tarnautojų skaičiaus (Lietuvoj, jei daugiau negu vienas samdomų tarnautojų, reikalingas nemažesnis kaip antros rūšies prekybos patentas), prekybos būdo (didmenų, mažmenų, smulkmenų), rūšimis suskirstymas; nešiojamoji ir vežiojamoji prekyba; o jei pasitaiko prekybų neatatinkančių šiems reikalavimams, tai patento rūšis nustatoma žiūrint gauto metinio pelno ir k.

Pramonės įmonės klasėmis (teritorinis) paskirstymas dažniausiai netaikomas. Čia svarbiausią vaidmenį reiškia darbininkų skaičius, mechaniniai varikliai, spirito varykloms pagaminto spirito laipsnių kiekis, alaus darykloms misos kibirų skaičius, tabako ir papirosų fabrikams išpirktų banderolių suma ir daug įvairių smulkių pažymių, žiūrint įmonės tipo ir k.

Iš to matyt, kad patentinėje verslo mokesčio sistemoje svarbiausias ir charakteringiausias apdėjimo bruožas yra išoriniai pažymiai, su įmonės pelnu arba rentabilingumu tiesioginiai nieko bendro neturinti.

Dabar gali kilti klausimas, kodėl toki primityvi patentinė mokesčio sistema taip labai buvo išsiplėtusi ir nežiūrint, kad jau praėjo daugiau kaip 150 metų kaip ji pasirodė, dar ir dabar daugely valstybių tebėra nepakeista?

Šitos sistemos privalumai tokie:

1) kadangi ji yra nusistovėjusi, tai beveik visai be išieškojimo išlaidų (daugiausia patys įmonių savininkai sumoka mokestį išpirkdami verslo liudijimus neraginami) kiekvienų metų pradžioje ir gale, valdžios iždas surenka gana žymias sumas;

2) mokesčių mokėtojams patogumas tas, kad aiškiai žinodami mokesčio sumą, pagal ją gali kalkuliuoti ir laukiamą iš įmonės pelną, ypač tai ryšku rangovų ir tiekėjų kalkuliacijoje ir

3) pagal išpirktus verslo liudijimus vedama įmonių registracija.

Trūkumai tokie:

1) ekonominiu atžvilgiu yra nepateisinama, nes priešinga pagrindiniam mokesčio apdėjimo principui (mokesčio apdėjimo šaltinis yra pelnas), tuo tarpu kai įmonės pelno visai nežiū-

rima, o tik išviršinių jos pažymių, kurie su įmonės pelnu, rentabilingumu ar bent apyvarta nieko artimo neturi;

2) psichologiniu atžvilgiu blogai veikia asmenis, kuriančius naujas prekybos arba pramonės įmones, kurioms įkurti dažnai reikalingi specialūs leidimai, o dar nepradėjus veikti jau reikalaujamas sumokėti mokestis. Nors bendrais įstatymais garantuojamos užsiėmimų ir verslų laisvės, bet nežiūrint, kad dažnai verslams duodami specifiniai leidimai, visgi įmokėjimas patentinio mokesčio, pasireiškia lyg pirkimas iš valstybės teisės laikyti tokią arba kitokią įmonę.

Dabartiniu metu patentinė (ji vadinama ir pagrindinė) verslo mokesčio sistema veikia Ispanijoj, Portugalijoj, Lenkijoj, Rumunijoj, Bulgarijoj, Latvijoj, Lietuvoj ir kt. valstybėse. Gi Vokietijoj, Prancūzijoj, Šveicarijoj, Skandinavijos valstybėse ir k. jau senai nuo šitos sistemos atsisakyta.

Iš to galime pasidaryti išvadą, kad aukštesnės kultūros valstybės patentinės sistemos nebevartoja. Valstybėse su žemesne kultūra ji užsiliko ir negreit pranyks. Visų pirma šitoms valstybėms tenka palaukti iki prekyba pasiskirstys pagal jos tipus, kada vienoje lentynoje greta manufaktūros nebus sukrautas muilas, papirosai, saldainiai ir kt.; iki pardavėjas atsvėręs anglies, žibalo, apčiupinėjęs žalią veršio ar arklio odą, tuo pat metu, neplautom rankom, nebesvers duonos, sviesto, mėsos ir t.t.; iki dauguma prekybos ir pramonės įmonių pasitenkins vienomis prekybinėmis knygomis savo įmonės ir fisko reikalams ir iki tomis knygomis bus galima konstatuoti įmonės pelnas.

Tiesa, įstatymai turi būti ne tik reguliuojančio pobūdžio, bet ir auklėjančio, bet vistik įstatymai ir jų sistemos negali pasilikti abstrakčiais, nepritaikintais faktinam kultūros lygiui.

b. Išdėstomoji sistema.

Išdėstomieji mokesčiai yra tokios rūšies tiesioginiai verslo mokesčiai, kurių suma iš anksto nustatoma ir paskum tarp mokėtojų paskirstoma.

Šita sistema naudojamasi ne tik verslo mokesčiais apdedant prekybos bei pramonės įmones, bet ir visokeriopais kitais mokesčiais. Išdėstomoji sistema yra gana sena. Ja naudojasi įvairūs okupantai, apdedami gyventojus visokiomis duoklėmis ar kontribucijomis, nustatydami valstybei, miestui ar šiaip terito-

rijai mokesčio sumą ir pavesdami nurodytą sumą patiems gyventojams pasiskirstyti.

Rusijoj išdėstomasis, kaip papildomasis verslo mokestis, buvo įvesta 1885 m., kuris su mažais pakeitimais veikė, kol buvo pati Rusijos valstybė.

Išdėstomasis mokestis buvo taikomas tik neapyskaitinėms įstaigoms, kadangi apyskaitinės mokėjo nuo kapitalo ir procentinį mokestį nuo pelno.

Mokesčio suma kiekvienai gubernijai buvo paskiriama, pasiremiant visoje gubernijoje esamų fabrikų ir dirbtuvių bendra išleistų gaminių suma, gyventojų tirštumu, jų skaičiumi, kuris tenka kiekvienai smulkmenų prekybai, vidutiniu derlingumu, etnografine ir ekonomine gyventojų išraišką, jų judėjimo ir persikėlimo laipsniu, pasitraukimu į pašalinius verslus iš laikinų į tam tikrą vietą uždarbiaujančių priplaukimu, gildijų prekybos ir pramonės išsiplėtimo laipsniu, susisiekimo ir kelių stoviu, uostų ir geležinkelių stočių skaičiumi.

Surinkus tokius duomenis ir apskaičius vidutiniškai galimą sumą kiekvienai gubernijai atskirai, buvo įstatymo keliu trejiems metams sudaroma bendra visai imperijai išdėstomoji mokesčio suma.

Kiekviena gubernija mokesčio mokėtojams išdėstymą galėjo keisti kasmet, žiūrint vietoje mokėtojų ekonominio pajėgumo.

Mokestis kiekvienam mokėtojui paskiriamas pasiremiant vidutiniu nuo įmonės apyvartos procentu, kuris pagal įmonių tipus ir grupes surinktais duomenimis kasmet nustatomas.

Apie įmonių pelningumo procentą daugiausia buvo pasinaudojama duomenimis, kuriuos mokėtojai pateikdavo išpirkdami verslo liudijimus ir deklaracijų del apyvartos žiniomis. Kadangi tokios deklaracijos buvo privalomos tik stambesniosioms įmonėms, tai smulkesniems įmonininkams pelningumo procentą ir mokesčio dydį nustatydavo komisijos, kuriose dalyvaudavo ir mokesčių mokėtojų atstovai.

Tipinga išdėstomoji verslo mokesčio sistema 1891 m. buvo įvesta Prūsijoj. Šita sistema turi du elementu: išdėstomąjį, nes mokesčio suma kasmet buvo iš anksto nustatoma ir pelno elementą, nes mokestis buvo imamas nuo individualio įmonės pelno, kuris pačių mokėtojų parodomas.

Mokestis apdedamas pagal keturias verslo klases. Mokėtojai į klases suskirstomi žiūrint įmonių pelno, pagrindinio ir apyvartos kapitalų dydžio. Teritoriniu atžvilgiu mokesčių apskritimis 3 ir 4 klases ir mokesčių apygardomis 2 klasę įmonių. Kiekvienoje apygardoje ir apskrity sudaromos mokėtojų bendrovės (Steuergesellschaft) iš tos arba kitos klasės mokėtojų. Mokesčių suma, kiekvienai tokiai bendrovei apskaitoma kasmet, dauginant mokėtojų skaičių iš vidutinės apdėjimo sumos, pamažinant arba padidinant bendrą sumą, žiūrint praeitų metų galutinai nustatyto mokesčio dydžio. (13 § įstatymo).

Vertinant šitą sistemą tenka pasakyti, kad jos geras privalumas yra tas, kad iždas iš anksto žino, kokia suma tais arba kitais metais įplauks, kadangi uždėtoji suma privalo būti išieškota. Neigiamoji pusė yra ta, kad kylant mokėtojų pajėgumui, galėtų būti išieškoma daug didesnė mokesčio suma arba ištikus krizei jau nustatytas ir išdėstytas mokestis kartais perdaug slėgia mokėtojus.

c. Verslo pelno mokestis.

Kalbant apie verslo pelno mokestį, visų pirma jis reikia skirti nuo bendrojo pelno arba pajamų mokesčio. Skirtumas yra didelis. Verslo pelno mokestis imamas iš įmonių ar asmenų, kurie verčiasi prekybos, pramonės ir jiems gimininiais verslais, tuo tarpu kai bendro pelno mokestis imamas nuo visų rūšių pelno. Verslo pelno mokestis yra realinis dėl to, kad apdedamas pelnas gaunamas iš įmonės veikimo, prekybos arba pramonės operacijų.

Bendrojo pelno mokestis yra asmeninis. Šituo mokesčiu apdedamas visas fizinio arba juridinio asmens pelnas, gaunamas iš įvairių šaltinių.

„Pelno mokestis tai aukščiausia ir aiškiausia asmens apdėjimo forma minėtąja žodžio prasme. Bendrojo pelno mokestis apima visą asmens sujungtą pelną. Juo stengiamasi apimti viso to bendroji subjektinė mokamoji galia.“[1]

Bendrojo pelno mokestis pirmiausia atsirado Anglijoj. Jis ten veikia ir dabar ir yra paskirstytas į 5 (A, B, C, D, ir E) še-

---

[1] Pokrovskis, F. M. P. 176 p.

dules. Mokesčių mokėtojai patiekia deklaracijas nurodydami savo pajamas ir pelną gautą iš atskirų šaltinių, paminėtose šedulėse.

Šedule D apdedamos pajamos gaunamos iš prekybos ir pramonės įmonių. Anglijoj pelno mokestis charakteringas tuo, kad pagal šedules apdėjimas kiekvieno pelno šaltinio yra realinis pobūdis, tačiau bendras mokestis yra asmeninis, nes apdedama bendra visų pelno šaltinių suma, atskaičius tam tikrą būtinąjį išsilaikyti (egzistencminimumą). Tuo būdu, valstybėse, kur yra bendro pelno mokestis, verslo pelno mokestis visuomet įeina į pirmąjį.

Verslo pelno mokestis dedamas: nuo pelno brutto, nuo vidutiniško ir nuo pelno netto (apyskaitinės ir neapyskaitinės įstaigos).

Kaip bendrai realiame gyvenime sunku rasti idealų, taip dar sunkiau jie pasiekiami mokesčių srity. Juk būtų tikras idealas imti mokesčius tik nuo gryno pelno. Bet valstybės, turėdamos finansinius sunkumus, prie šito neprieina. Iš vienos pusės, bent teoriškai, ėjimas prie tiesioginio apdėjimo, iš antros pusės nuolatinis valstybių biudžetų augimas, reikalauja vis daugiau pajamų, verčia atsitolinti nuo minėto idealo, o žiūrėti iždo reikalų. Antras dalykas verčiąs neiti prie apdėjimo gryno pelno, tai sąskaitybos knygų nebuvimas, jų netobulumas. Prieiti prie gryno pelno akc. b-vių ir šiaip viešo atsiskaitymo įmonių dar nėra taip sunku, nes čia vedamos sąskaitybos knygos. Bet tokių įmonių bendroje masėje yra visai nedaug. Didesnioji įmonių dalis visai neveda jokių knygų, arba jei ir veda, tai daugiausia kišeniaus užrašus. Juk nevisi pajėgia vesti tinkamas knygas. Tuo būdu, jei verslo mokestis būtų imamas tik nuo gryno pelno, tai apyskaitinės įmonės atsidurtų dar daugiau į privilegijuotą padėtį, o neapyskaitinėms mokesčio našta dar labiau pasunkėtų. Neinant prie apdėjimo tik nuo gryno pelno, norima tarp įmonių išlaikyti reikalingą lygsvarą.

Apyskaitinių įmonių pelnas nustatomas tam tikrose įstatymo ribose, atskaitant tik įstatyme numatytas išlaidas, nors įmonė dažnai turi daug daugiau ir dargi būtinų išlaidų[1]. Bet

---

[1] Lietuvoj pagal veikusį 1924—1930 m. įstatymą įmonės direktoriams ir valdybų nariams išmokėtos algos atskaitoma nedaugiau 400 lit. per mėn., tuo tarpu jie dažnai gauna net po 2000 lit. ir daugiau. Bet šituos pačius asmenis asmeniniu verslo mokesčiu apdeda nuo pilnos algos.

vistik šitos įmonės randasi geresnėj padėty už tas, kurios moka mokesčius nuo pelno brutto, vidutiniško ar kitaip vadinamo. Pirmosios, apyskaitinės, įmonės, del nuostolių ar šiaip mažo pelno, būna visai nuo mokesčio atleidžiamos. Tuo tarpu kai neapyskaitinės, jei tik padarė šiokią tokią apyvartą, kad ir su nuostoliais, paprastai vistiek gauna mokėti „pelno“ mokestį.

2. Apdėjimo objektai.

a) Objektai, kurių kartais įstatymai nepasiekia, b) perėjimas nuo apdėjimo asmenų prie apdėjimo įmonių ir atvirkščiai, c) ypatingas verslo mokestis, d) prekybos įmonės, e) pramonės įmonės ir f) asmenys ir laisvos profesijos.

a) Objektai, kurių kartais įstatymai nepasiekia.

Sudėtingiausia visuomenės ūkio forma yra prekyba ir pramonė su jų įvairiais variantais. Lygiagrečiai su kultūros ir technikos pažanga verslų variantai kas kartas vis darosi įvairesni ir įvairesni. Kartu su tuo turi progresuoti ir verslo mokesčiai, kaipo tiesioginė apdėjimo forma. Kur tik verslo mokesčiai su šitais veikiniais ir valstybės valdymo formų pasikeitimu nesuspėja progresuoti, ten mokesčių sistemose atsiranda didelių plyšių.

Moderninės konstitucinės valstybės yra įsirašiusios į savo konstitucijas, kad piliečiai apdedami mokesčiais tik įstatymo keliu. Bet kada atsiranda tokių verslo formų, kurių verslo įstatymai nesugebėjo numatyti, tada lieka objektų, kurie mokesčiais apdedami nebe įstatymų, bet tik instrukcijų keliu. Taip atsitiko Lietuvoje su pagrindiniu verslo mokesčiu. Veikiančiame Lietuvoje rusų įstatyme apie pagrindinį patentinį mokestį, niekur nėra pasakyta, kad kino teatrai būtų apdedami pagrindiniu verslo mokesčiu. Net priešingai, pagal 371 straips. 17 p.[1] teatrai, cirkai ir tam panašios viešo pobūdžio regyklos ir pramogos nuo pagrindinio verslo mokesčio atleidžiama. Dabar ky-

[1] Verslo mok. įst. V tom.

la klausimas, ar kino teatrai galima prie tokių įstaigų priskaityti, ar ne. Jei kino teatrus priskaitysime pramogų arba kultūrinio pobūdžio viešajai regyklai, tai be abejonės jie nuo pagrindinio verslo mokesčio yra atleidžiami paties įstatymo.

Šita spraga pas mus yra užpildyta gyvenimo praktika ir instrukcijų keliu, o kino teatro savininkai visi be išimties moka pagrindinį verslo mokestį, kuris nustatomas pasiremiant metiniu kino teatro pelnu[1].

b) Perėjimas nuo apdėjimo asmenų prie apdėjimo įmonių ir atvirkščiai.

Jau iš gilios senovės verslo mokesčiai buvo taikomi asmenims tokiu arba kitokiu verslu užsiimantiems[2]. Įsigalėjus patentiniam verslo mokesčiui, šitas mokestis taip pat buvo asmeninio pobūdžio, nes įgyti teisę verstis prekyba arba pramone, teko visų pirma išsipirkti patentas. Asmuo jį turįs, galėjo laikyti įmonių kiek tik nori. Vėliau nuo asmens pereita prie įmonės. Verslo liudijimas (patentas) pasidarė nebekeliaujantis su asmeniu dokumentas (išskiriant keliaujančius įsakytinius-komivojažerius), bet pastovus įmonės juridinis dokumentas, tetinkąs tik jai vienai ir rodąs jos savininką.

Pokariniu laiku, ypač pasireiškus stipriam demokratiniam judėjimui, vis labiau ir labiau su tiesioginiais mokesčiais einama prie apdėjimo gryno pelno. Ir čia mes matome, kad verslo mokesčiai iš realinių vėl pereina į asmeninius pelno mokesčius (Prancūzija, Vokietija ir k.).

c) Ypatingas verslo mokestis.

Be to, čia tenka pažymėti ir tuos objektus, kurie apdedami vadinamuoju „ypatingu verslo mokesčiu“.

Ypatingas verslo mokestis pirmiausia paliečia kalnų pramonę: anglies, rūdos, druskos, įvairių metalų ir mineralų kasyklas, naftos šaltinius; toliau privačių geležinkelių eksploataciją, universalius magazinus ir kt.

---

[1] Nuo 1936-I-1 d. šis nuostatas pakeistas (V. Ž. 514).

[2] Atėnuose verslo mokesčiu buvo apdedamas vergų pardavimas ir laisvos profesijos, kaip tai: kerėtojai, burtininkai, šundaktariai, stebukladariai ir pagaliau abiejų lyčių prostitutės. Romoje taip pat, net išviečių valytojai. (Ad. Wagner, Finanzwissenschaft III dal. I knyga 19 p.).

Įsigalėjus pelno mokesčiui, apdėjimas universalių magazinų ypatingais mokesčiais atpuola, kadangi pelno mokesčiai visuomet yra paremti progresija. Pirmiau jie buvo apdėdami ypatingais mokesčiais, norint apsaugoti smulkiuosius prekybininkus nuo nelygios konkurencijos. Pelno mokesčio tarifų progresija šitą konkurenciją išlygina.

Privatūs geležinkeliai taip pat pasiduoda pelno mokesčiui, o, be to, geležinkelių eksploatavimas pereina į valstybinę regaliją.

Pasilieka tik kalnų pramonė. Tačiau ir čia įsiskverbia nauji elementai, tai žemės ir pelno mokesčiai.

d) Prekybos įmonės.

Prie prekybos įmonių priskiria: visų rūšių, tipų ir būdų prekybas — kooperatyvai tam tikrais atžvilgiais, nuosava prekyba, komisinė, bankinės operacijos, draudimo operacijos, transporto ir ekspedicijos kontoros, viešbučiai, traktieriai, restoranai, aludės, kavinės, arbatinės, valgyklos, bufetai, klūbai, bibliotekos, pirtys, vonios, mogliai, velodromai, čiuožyklos, tarpininkavimo biūrai, kino teatrai, parangos, tiekimai, elevatoriai, aptiekos ir k.

e) Pramonės įmonės.

Prie pramonės įmonių priklauso: apdirbamoji ir gaminamoji pramonė (visų rūšių fabrikai ir dirbtuvės), amatai, miško eksploatacijos[1], žuvininkystė, darbo artelės, bravorai ir d. k.

f) Asmenys ir laisvos profesijos.

Asmenys, išskiriant darbininkus, kurie tarnauja aukščiau išvardintose prekybos ar pramonės įmonėse: akc. b-vių valdybų ir reviz. kom. nariai, įmonių direktoriai, vedėjai, įgaliotiniai, buhalteriai, kasininkai ir visi kiti įsakytiniai; prie muitinių ekspeditoriai; biržų makleriai; draudimo draugijų inspektoriai ir agentai; prekybos tarpininkai be kontorų; keliaujanti įsakytiniai (komivojažeriai) ir k.[2]

---

[1] Nuo 1935 m. pradžios Lietuvoj miškų eksploatacijos apdėjimas panaikintas, o apdedama miško supirkinėjimas. (Plačiau žiūrėk. „Tautos Ūkio" 4 Nr. 1935 m.).

[2] Nuo 1932 m. liepos mėn. 1 d. Lietuvoje, visi šitie asmenys, išskyrus prekybos tarpininkus, jau moka darbo pajamų mokestį.

3. Apdėjimo pagrindai.

a) Pagrindų įvairumas, b) išoriniai (objektyviai) pažymiai, c) apdėjimo pagrindas pelnas.

a) Pagrindų įvairumas.

Verslo mokesčio sistemos pagrindinė ir sunkiausia problema yra apdėjimo pagrindų nustatymas.

Šita problema, šitas elementas, yra visos sistemos branduolys, kuris labai ir labai sunkiai duodasi apčiuopti. Visoj verslo mokesčio evoliucijoj, įvairiose įstatymdavystėse apdėjimo pagrindų beieškant buvo ir yra didžiausia kazuistika, o kartu ir didžiausias chaosas.

Nuo pat pradžios verslo mokesčio sistemų atsiradimo (D. Prancūzų revol.) iki dabar tebeina evoliucijos procesas, ir toli gražu jis nebaigtas. Nuo grynai objektyvių pažymių pereiti prie subjektyvių yra didelis ir sunkus kelias, kadangi objektyviai pažymiai dėl kultūrinės ir ekonominės šalių būklės, mokesčių sistemose yra savo šaknis nepaprastai giliai įleidę.

Be to, jei staiga būtų pereita prie subjektyvių pažymių — prie gryno pelno, tai šitas pelnas, kaipo apdėjimo pagrindas, būtų techniškai neprieinamas. Tad pasiekti idealo, kad mokesčiai būtų mokami tik nuo pelno, kapitalistinėj santvarkoj neįmanoma, nes sunku sulaukti tokios aukštos žmonių kultūros, kad jie visuomenės ir valstybės reikalus statytų aukščiau savo reikalų ir rodytų tikrąjį savo pelną. Žinomas dalykas, kad be tokios kultūros neįmanoma ir kitokia tobulesnė santvarka. Tačiau daugely valstybių, karts nuo karto daugiau ir daugiau prieinama prie subjektyvinio pelno ir jis apdedamas.

b) Išoriniai pažymiai — apdėjimo pagrindas.

Laikantis principo, kad kiekvieno mokesčio šaltinis yra pelnas, nelengvas dalykas kalbėti apie apdėjimo pagrindus, paremtus tik išoriniais įmonės pažymiais, bet ne pelnu.

Išoriniais pažymiais grynas pelnas visai nepasiekiamas, jei bent šiaip taip siekiama bendrojo pelno. Kartu su tuo žūsta svarbiausias verslo elementas individas, o iškyla įmonė. Juk galima kalbėti tik apie įmonės tokius arba kitokius pažymius. Tada, kada techniškas ir ūkiškas susitvarkymas buvo labai vieno-

das, mažai komplikuotas, buvo pateisinamas apdėjimas pagal išorinius pažymius, nes ir įmonių pelningumas buvo daug vienodesnis ir, kas svarbiausia, lengviau jis galima atspėti; kartu su tuo išeidavo ir vienodesnis apdėjimas.

Bet dabar, taip smarkiai keičiantis technikinei, teisinei ir ekonominei būklei, kada kiekvienam verslui laiduojama individualė laisvė, taip arba kitaip tvarkytis savo ekonominę ir socialę padėtį, dalykai iš esmės pasikeitė. Dabartiniu metu minėti pažymiai negalima pripažinti naudingais; ir jei kur nors parinkti pažymius ir pasisekė surasti tikresnis būdas, tai vistik prie grynojo pelno su jais neprieita, ir labai dažnai jie pasirodo visai apgaulingi ir netinkami. Ekonominės įmonių laisvės epochoje, viešpataujant laisvos konkurencijos principui, taip aukštai iškilus pramonės technikai, susisiekimo ir transporto priemonėms ir t. t., jau visai nebeįmanomas bent pusiau teisingas apdėjimas pagal išorinius pažymius (Ad. Wagner).

Nežiūrint, kad tokios A. Wagnerio mintys buvo pareikštos paskutiniame pr. šimt. dešimtmetyje, bet jos tebėra gyvos ir dabar, kadangi visos rytų Europos valstybės, ir dargi pietų Europos (Ispanija, Portugalija) dar ir dabar verslo mokesčių sistemas remia išoriniais pažymiais, pagal kuriuos nustatomi pastovūs mokesčio tarifai.

Išoriniai pažymiai buvo padėti apdėjimo pagrindan pirmojoj verslo mokesčių sistemoj.[1] Ten svarbiausias ir pagrindinis pažymys buvo nuomos už patalpą dydis ir pagal ją taikomas tarifas. Bet greitu laiku pereita ir prie vietovių padalinimo klasėmis, žiūrint gyventojų tankumo ir k. Tuomet tarifai keitėsi ir pagal vietos klasę ir pagal nuomos dydį.

Išsiplėtus patentinei sistemai po visą Europą, kiekviena valstybė sugalvodavo įvairių įvairiausių pažymių. Vienas iš aiškiausių pažymių yra valstybės paskirstymas klasėmis, pasiremiant gyventojų tirštumu, prekybos gyvumu, pramonės gausumu, žemės derlingumu, susisiekimo patogumu ir k. Prieškarinė Rusija buvo padalinta į 5 klases, Ispanija į 10 klasių. Antras ryškesnis išorinių pažymių elementas, tai įmonių padalinimas į tipus ir rūšis — didmenų, mišri (pusiauurminė), smulkmenų, nešioja-

---

[1] Prancūzijoj per Did. Revoliuc.

moji ir vežiojamoji prekybos. Be to, visa eilė gana susmulkintų pažymių, del kurių įmonė priskiriama prie vienos arba kitos rūšies, kaip tai: prekybos įsakytinių skaičius, prekių kokybė, patalpos pavidalas ir dydis, patalpos nuoma (traktieriai, restoranai, vaistinės), pagrindinis iš apyvartos kapitalai (draudimo draugijos, kooperatyvai), supirkinėjimas, parangos ir tiekimo suma, viešbučiams kambarių skaičius, pirtims ir vonioms atskirų numerių skaičius, įmonės apyvartos dydis (universaliai magazinai) ir didelė daugybė kitų smulkių pažymių.

Pramonės įmonėms, ypač stambiosioms, teritorialis į klases padalinimas dažniausiai netaikomas, nes stambiosios ir stambesniosios pramonės pelningumas skaitomas lygiu įvairiose vietose. Bet už tai pramonės įmonės, paskirstant jas rūšimis, gana susmulkinamos.

Ryškiausis pramonės įmonių rūšimis paskirstymas yra darbininkų skaičius, jų amžius (iki 17 m. ir daugiau 55 m. rytų Europoj du darbininkai skaitomi už vieną), mechaniniai varikliai, kurie kompensuojami darbininkais; malūnuose — girnų ir valcų skerspiūvis; spirito varyklose — per metus pagaminto spirito laipsnių kiekis; bravoruose — alaus misos kibirų skaičius; mielių dirbtuvėse — dirbinių kilogramų skaičius; tabako, papirosų ir gilzų fabrikuose — išpirktų akcizės banderolių kiekis; aliejaus dirbtuvėse — mechaninių presų skaičius; garlaiviams — garo katilo paviršiaus dydis ir d. k. įvairiausių pažymių. Kiekviena valstybė, kiekviena įstatymdavystė prigalvoja jų daugybę. Tad nestebėtina, kad amerikietis prof. E. W. Kemmerer, tvarkydamas Lenkijos finansus ir susipažinęs su jos verslo mokesčio sistema sušuko: „Praktikoje tai yra didžiausio chaoso sistema“. Toks pat chaosas yra ir visur kitur, kur veikia patentinės sistemos, paremtos išoriniais pažymiais.

Kaip matome išorinių pažymių, kurie sudaro apdėjimo pagrindą, yra nepaprasta daugybė. Pagal įmonių klases ir rūšis nustatomas ir mokesčio tarifas. Taip Rusijoj buvo 5 klasės ir 5 prekybos rūšys. Iš kurių susidaro 17 skirtingų tarifų. Ispanijoj ir dabartinėj Lenkijoj yra žymiai daugiau. Bet vistik, esant taip margai ir įvairiai prekybai, šitas skaičius yra visai nedidelis, kadangi kiekviena įmonė, nors ir labai analoginė kitoms, turi atskirą pelną, atskira rentabilingumą ir atskirą apyvartą.

c) Apdėjimo pagrindas — pelnas.

Perėjimas nuo objektyvių apdėjimo pagrindų prie pelno — gana sunkus.

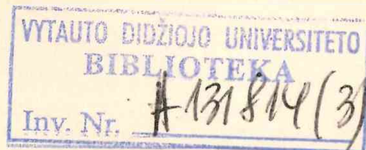
Nežiūrint 20 amž. kultūros, vistik mes tebesame šito proceso pusiaukely. Be to, šitas pastangas nustelbia vis labiau ir labiau įsigalįs bendrojo pelno mokestis (Einkommensteuer), kuris siekia apimti visus pajamų šaltinius. Tokiu būdu sistemos, siekusios apdėjimo nuo verslo pelno, lyg neberodo savo aktyvumo. Tai daro žymios įtakos dabartinė laisvos iniciatyvos, laisvos konkurencijos visuomenės ūkio forma, kada individas turi didelės svarbos ir kada jis dalyvauja daugely įmonių, arba kada vienoje įmonėje dalyvauja daug asmenų. Be to, einant prie apdėjimo nuo pelno, susiduriama su sunkiu klausimu, kas yra pelnas. Pelno sąvoka daug aiškesnė, kada mes kalbame apie asmens pelną, o daug sunkesnė, kada kalbame apie įmonės pelną. Nustatyti įmonės apdedamąjį pelną ir yra sunkiausias klausimas. Ir kaip kas besistengtų, bet realine sistema, prie grynojo įmonės pelno neprieinama, o pasitenkinama pelnu įstatymo ribose.

Tiesa, prie kolektyvių įstaigų, akc. bendrovių, pajaus bendrovių ir k. su vieša atskaitomybe įstaigų arba įstaigų, esančių valdžios kontrolėje, pelnas yra geriau apčiuopiamas. Tačiau ir čia nesitenkinama grynuoju pelnu, kuris taip pat labai sunku nustatyti; bet pelnu įstatymo ribose. Šitas pastarasis pelnas, kur tik veikia realinė verslo mokesčio sistema, ir tarnauja apdėjimo pagrindu. Nustatant pelną daugiausia vadovaujamasi praėjusių metų duomenimis.[1] Bet dėl nevienodų pelningumo atžvilgiu metų, praktika mokesčių mokėtojus labai nelygiai paliečia. Pasitaikius geresniems metams, visai nesunku sumokėti prastesnių metų normas, bet priešingu atvėju mokesčių našta darosi nepakeliama.[2]

---

[1] Prof. Pokrovskis 1927 m. „Lietuvos Ūky" 3 Nr. 70 pusl. siūlo Lietuvoj vietoj patentinio mokesčio įvesti nuo pelno mokesčio procentą, kuris turėtų būti imamas pradžioje metų, skaičiuojant jį sulig praėjusių metų dėjiniais.

[2] Karl Bräuer, Handb. der Finanzw. von W. Gerloff u. F. Meisel II tom. 43 p.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO
BIBLIOTEKA
Inv. Nr. A131814(3)

Bet kartu jis, Bräuer, pripažįsta, kad šitoks iš praėjusių metų pelno mokesčio nustatymas yra tuo tarpu pastatytas ant tikriausio ir tvirčiausio pegrindo.

Daug lengvesnis klausimas apdedant asmenis gaunančius algas, dividendus, tantiemas ir t. t. Tačiau nepalyginamai sunkiau nustatyti pajamas laisvų profesijų. Bet kadangi tai paliečia aukštosios inteligentijos sluogsnį, tai čia žymią rolę lošia pasitikėjimas.

III.

VERSLO MOKESČIAI LIETUVOJE.

1. Pagrindinis patentinis verslo mokestis.

a) Mokesčio kilmė ir schema, b) bendros pastabos.

a) Mokesčio kilmė ir schema.

Lietuvoje pagrindinis patentinis mokestis užsiliko tas pats, kuris buvo prieškarinėj Rusijoj, nes tebeveikia įstatymas, kurio galutina forma, su įvairiais nuo 1824 m. pakeitimais yra nustatyta 1898 m. Tai yra realinis mokestis. Juo, su kaikuriomis išimtimis[1], apdedamos visos prekybos ir pramonės įmonės ir asmeniniai verslai. Mokestis sumokamas išperkant verslo liudijimą (patentą), kuris be fiskinės turi ir juridinės galios, nes įmonės savininku skaitomas asmuo, išpirkęs patentą.

Jo esmė tokia, kad mokesčio tarifas yra nustatomas pagal išorinius įmonės pažymius. Pirmiausia visa Rusijos teritorija, žiūrint prekybos ir pramonės išsiplėtimo laipsnio, buvo padalyta į 4 klases. Kaunas buvo priskirtas į II klasę, Šiauliai, Panevėžys ir Kauno apskritis į III klasę; visos kitos Lietuvos vietos į IV. Sostinės Petrapilis ir Maskva sudarė atskirą sostinių klasę.

Kuriantis Nepriklausomai Lietuvai, ministerių kabinetui 1919 m. sausio mėn. 23 d. nutarus, Lietuva buvo padalinta į tris klases[2]. Į I klasę pateko Vilnius, Kaunas ir Balstogė, į II klasę —Suvalkai, Gardinas, Panevėžys, Šiauliai, Balstogės ir Kauno apskritys; į III klasę visos kitos vietos.

Šitas paskirstymas veikė iki savo valiutos (litų) išleidimo.

1922 m. rugsėjo m. 30 d. Ministerių Kabinetui nutarus, visa neokupuota Lietuva, su nežymiais pakeitimais, paliko ir toliau padalyta į tris klases.

Prekybos ir pramonės rūšys, žiūrint jų įšorinių pažymių, paliko tokios, kokios jos buvo ir yra rusų įstatyme.

---

[1] Priedas 56—58 p.

[2] Priedelis prie L. V. Ž. 4 Nr.

Čia beveik nepadaryta jokių, pagal rusų įstatymais nustatytų tarifų, pakeitimų, tiktai rusų rubliai pakeisti litais, skaitant vieną rublį lygu penkiems litams, taikant rusų į klases paskirstymo tarifą. Pakeitimas padarytas tik toks, kad Kėdainių miestas pervestas į aukštesnę klasę, o Kauno apskritis į žemesnę.

Kaip pirmuoju, taip ir antruoju Ministerių Kabineto nutarimais prekybos ir pramonės rūšys paliestos nebuvo. Jos paliktos kaip buvę: prekybos 5, o pramonės 8 rūšys.

1929 m. gruodžio mėn. 20 d. (V. Ž. 316 Nr.) išleistas pagrindinio verslo mokesčio įstatymo pakeitimas, kuriuo įnešta naujo tiek, kad prekybos įmonėms įvesta Ia rūšis ir į aukštesnę klasę, vietoj Kėdainių miesto, pakelta Marijampolė[1].

Kalbant apie pagrindinio verslo mokesčio Lietovoje pakeitimus, tenka paminėti, kad 1928 m. (V. Ž. 285 Nr.) buvo paskelbtas prekių, kuriomis neleidžiama prekiauti III rūšies prekybos verslo liudijimu, sąrašas[2].

b) Bendros pastabos.

Kalbėdami apie mokesčio sistemas ir apdėjimo pagrindus, jau konstatavome, kad patentinis mokestis yra nustatomas tiktai iš išorinių įmonės pažymių, nieko bendro su jos pelnu neturinčių. Tačiau būtų neteisinga taip griežtai tvirtinti. Nors verslo liudijimo rūšys prekybai arba pramonei nustatomos remiantis išoriniais įmonės pažymiais, kurie tiesioginiai pelnu nematuojami, bet tie pažymiai taip sugrupuoti, kad paprastai einant bendra įstatymo linkme stambesnei įmonei taikomas aukštesnės rūšies verslo liudijimas.

Taip pat yra tam tikrų specifinių pažymių, pagal kuriuos nustatoma įmonės rūšis. Pav. įmonė turinti III rūšies verslo liudijimą negali laikyti daugiau kaip vieną samdomą įsakytinį; ji negali laikyti daugiau kaip du atsargos sandėlius ir tik prie pat įmonės; į ją negali būti daugiau kaip vienas įėjimas ir d. k.

Pramonės įmonių rūšis nustatoma iš daugelio ir įvairių pažymių[3].

---

[1] Priedas II 54 p.

[2] Priedas IV 56 p.

[3] Priedas VI 63—70 p.

Tais atvejais kai išoriniai įmonės pažymiai yra nepakankami ir neaiškūs arba dėl jų susidaro abejojimų įmonę priskirti prie vienos arba kitos rūšies, tada pagrindinis verslo mokestis nustatomas iš įmonės pelno.[1]

Verslo liudijimą dabar galime traktuoti dar kaip įmonių registracijos dokumentą ir kartu rodantį tos įmonės savininką. Bet ir čia būną trūkumų, nes patentai tikrinami ne Lietuvos Banke juos išperkant, bet mokesčių inspektoriai ir jų padėjėjai patentus tikrina vėliau pačiose įmonėse.

Yra daug atsitikimų, kad patentai išperkami visai kitų, bet ne tikrųjų įmonės savininkų vardais. Dėl to netikslumo nemažai nukenčia fisko reikalai, bet dar daugiau kreditorių reikalai, nes dažnai asmenys, sudarę prekybos santorius ir faktinai būdami įmonių savininkais, savo pasižadėjimų nepildo. O kadangi jo vardu nėra išpirkto patento (dažnai tokie asmenys patentus išperka senių, tarnaičių ir k. vardais), tai kreditoriai negali prieiti prie jo įmonės, o kito turto tokie asmenys dažniausiai taip pat „neturi". Tačiau jeigu pavyksta įrodyti, kad yra tikrasis įmonės savininkas, nors ir ne jo verslo liudijimas išpirktas, vis tik prieš trečiuosius asmenis atsako jis.

Nėsant atskiros prekybos registracijos, kartais visai sunku surasti įmonės savininką, nes patentai išperkami net niekur neregistruotų bendrovių arba šiaip sugalvotų firmų vardais.

Šitas klausimas prašyte prašosi sutvarkomas, nes nesąžiningi pirkliai tokiais elgesiais žemina ne tik savo vardą, bet visą pirklių luomą ir prieš užsienį net valstybės prestižą.

Be to, tikrintojai dar žiūri, kad verslo liudijimai atitiktų įmonės tipą ir branšą, kad būtų sumokėtas pagal rūšį ir vietos klasės tarifą patentinis mokestis, kad patentas sutiktų su iškaba, kad jis būtų iškabintas matomoje vietoje ir k.

Mokesčių inspektoriai, jų padėjėjai arba specialiai Finansų ministerio komandiruoti valdininkai, tikrindami visas įmones, žiūri visų aukščiau minėtų reikalavimų, o radę trūkumus arba netikslumus turi surašyti atitinkamus protokolus, įspėdami įmonininkus, kad trūkumus pašalintų. Protokolai persiunčiami Mokesčių Departamento direktoriui, kuris juos tvirtina arba palieka be pasekmių. Tvirtindamas protokolus Mokesčių Depar-

[1] Priedas VII 70—71 p.

tamento direktorius deda pabaudas, kurios gali būti iki trigubos patento sumos. Direktoriaus nutarimas gali būti apskųstas Finansų Ministeriui, kurio nutarimas yra galutinas.

Išpirkta prekybos verslo liudijimų.

Metai	Rūšys					Išviso
	I	II	III	IV	V	
1923	399	5.585	10.713	1.796	1.243	19.736
1924	256	4.800	11.670	2.637	925	20.308
1925	146	3.600	9.576	2.788	1.572	17.283
1926	120	3.367	10.032	3.457	1.044	18.020
1927	124	3.584	12.433	3.837	981	20.959
1928	130	3.703	13.242	4.641	865	22.581
1929	125	3.679	13.313	4.597	715	22.429
1930	145	3.575	13.591	4.735	605	22.649
1931	170	3.615	13.602	4.654	727	22.768
1932	149	3.248	13.096	4.441	571	21.505
1933	127	2.894	12.482	4.828	462	20.793
1934	115	2.629	12.106	4.851	476	20.177

Išpirkta pramonės verslo liudijimų.

Metai	Rūšys								Išviso
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
1923	—	1	11	72	263	665	1.117	3.273	5.402
1924	—	2	5	21	197	563	1.106	3.475	5.418
1925	—	1	2	67	139	356	980	3.546	5.091
1926	1	—	8	66	162	369	882	3.201	4.689
1927	1	1	8	67	148	357	1.062	3.813	5.437
1928	1	1	8	65	177	624[1]	1.095	3.741	5.742
1929	3	—	6	70	162	757	1.169	3.843	6.010
1930	2	1	8	82	170	699	1.141	3.731	5.842
1931	2	2	12	83	172	685	1.178	3.662	5.796
1932	3	2	8	78	160	676	1.344	3.464	5.735
1933	3	2	9	83	149	569	1.223	3.413	5.451
1934	2	1	14	80	159	591	1.277	3.586	5.710

[1] 1928 m. VI rūšies pramonės verslo įmonių skaičius padidėjo išsiplėtus auto susisiekimui.

2. Papildomasis valstybinis mokestis nuo prekybos ir pramonės įstaigų.

a) Mokesčio schema ir kilmė, b) bendros pastabos.

a) Mokesčio schema ir kilmė.

Papildomojo valstybinio mokesčio nuo prekybos ir pramonės įmonių įstatymas paskelbtas Laik. Vyr. Žin. 17 Nr. 1919 m. gruodžio mėn. 17 d.

Šituo mokesčiu apdedamos visos prekybos ir pramonės įmonės ir asmeniniai prekybos verslai, kurie moka pagrindinį verslo mokestį. Juo apdedama 50—300% pagrindinio valstybinio mokesčio sumos. Atatinkamas % taikomas žiūrint prekybos ir pramonės rūšių ir jų vietovių, įstaigų ar užsiėmimų pelningumo, apyskaitos metais veikimo laiko ir p.

Finansų Ministeris nustato kasmet įstaigų ir vietovių rūšis, kurioms taikintinas vienoks arba kitoks pelningumo procentas.

Papildomasis mokestis už praėjusius apyskaitos metus apskaitomas iki kovo mėn. 1 d. ir sumokamas iki balandžio mėn. 1 d.

Jeigu jis nesumokamas nustatytu laiku, tai išieškomas priverstinu būdu bendra tvarka. Bet jeigu pridedamasis mokestis nustatytu laiku nebūtų paskirtas, tai jis gali būti paskirtas per 4 metus.

Kartu su pridedamuoju valstybiniu mokesčiu imama 20% valstybinio mokesčio sumos apskričių ir miestų apskričių teisėmis savivaldybių naudai. Be to, miestai apskričių teisėmis ir valsčių ir miestų valsčių teisėmis savivaldybės turi teisę imti dar iki 20%[1] nuo valstybinio papildomojo mokesčio sumos. Šitas mokestis yra visai analoginis patentiniam verslo mokesčiui, ir be to, pastarasis yra papildomojo mokesčio apdėjimo bazė.

b) Bendros pastabos.

Ji apdėjimo atžvilgiu yra daug paprastesnė, bet esmėje gana primityvi sistema, kadangi mokesčio apdėjimo pagrindą sudaro ne ekonominis įstaigų pajėgumas, ne įmonės pelnas, bet išpirktas verslo liudijimas, kuris taip pat nei su įmonės pelnu, nei su

---

[1] Įstatymo apie prided. valstyb. mok. papildymas Vyr. Žin. 63 Nr.

apyvarta nesurištas, bet nustatytas išoriniais įmonės pažymiais.

Papildamojo mokesčio, tokia sistema, ėmimas, yra pateisinamas tuo, kad jis buvo įvestas pirmais Nepriklausomos Lietuvos kurimosi metais, kada mokesčių ėmimo organai buvo tik pirminėje užuomazgoje, o valstybės biudžetas sudaromas vien iš spėjamų duomenų, o be to ir del stokos valstybės ižde lėšų. Šita mokesčio sistema veikė iki 1924 m. Jis buvo mokamas tik 1919—1923 m. Čia ne pelnas, ne padaryta apyvarta nulemia mokesčio dydį, bet išpirktas verslo liudijimas, prekybos branša ir įmonės geografinė padėtis, pagal ką jį priskiriama į vienokį ar kitokį pelningumą (nuo 50 iki 300%).

Tokiu būdu papildomasis mokestis gali būti daug didesnis vienos branšos prekybai, kuriai reikalingas aukštesnės rūšies verslo liudijimas nors su daug mažesne apyvarta ir pelnu, negu įstaigai turinčiai žemesnės rūšies verslo liudijimą, o darančiai didesnę apyvartą ir gaunančiai daugiau pelno. Tas pats ir su vienos branšos prekybomis, bet visai su skirtingomis apyvartomis.

Šito apdėjimo pavyzdžiai:[1]

Kokia prekyba	Metinė apyvarta	Pagrindinis verslo mok.	Papildomasis mok.
Smulkmenų (įvairių prekių)	60.000	100	300
	26.000	100	300
Geležies	190.000	500	1.500
	24.600	500	1.500
Mėsos	30.000	100	300
	14.500	100	300
Galanterijos	248.200	500	1.500
	28.500	500	650
Viešbučiai	30.000	100	300
	4.800	100	150

[1] Iš Kauno m. Mokesčių Inspekc. bylų.

Iš šitų pavyzdžių matyti, kad prekyboms, padariusioms žymiai skirtingas apyvartas, papildomasis mokestis nustatytas vienodas arba su mažais skirtumais.

3. Amato, kredito, prekybos ir pramonės įstaigų bendrų pajamų mokestis.[1]

a) Mokesčio schema ir kilmė, b) bendros pastabos.

a) Mokesčio schema ir kilmė.

Bendrų pajamų mokestis buvo įvestas nuo 1921 m. balandžio mėn. 15 d.

Šituo mokesčiu apdedamos visos amato, kredito, prekybos ir pramonės įmonės bei atskiri prekybininkai ir pramonininkai. Atleidžiamos tik valstybinės privatiems žmonėms neišnuomotos įmonės, savivaldybių ir labdarybės draugijų laikomos ne pelno tikslu įstaigos.

Mokesčio imama nuo bendrų pajamų 1% valstybės naudai ir 0,2% savivaldybių reikalams. Tos įmonės, kurios gamina alkoholinius gėrimus arba juos pardavinėja nors ir prie kitų prekių, valstybės ir savivaldybių naudai moka po 1%.

Bendromis pajamomis prekybos ir pramonės įmonių laikomos visos pajamos gaunamos grynais pinigais, pasižadėjimais, prekėmis ar medžiaga. Kredito ir draudimo įstaigų bendromis pajamomis laikomas jų brutto pelnas, o tarpininkavimo, komiso ir kitų patarnavimo įstaigų jų gautas atlyginimas. Įmonės, kurios neveda sąskaitybos knygų, turi vesti puslapiais numeruotas knygas, į kurias kasdieną įrašomos visos dienos pajamos. Kas knygų visai neveda, tai tiems nustatytas mokesčių komisijos mokestis yra neginčytinas.

Mokestis į valstybės iždą įmokamas metų ketvirtimis.

I-ji	iki balandžio	mėn.	15 d.
II-ji	„ liepos	„	15 d.
III-ji	„ spalių	„	15 d.
IV-ji	„ sausio	„	15 d.

---

[1] Įstatymas paskelbtas Vyr. Žin. 63 Nr. 1921-IV-8 d.

Kas slepia pajamas, gali būti baudžiamas ligi 10 kartų didesnės neįmokėto mokesčio sumos.

Tokie tai pagrindiniai bendrų pajamų mokesčio apdėjimo ir ėmimo principai.

Šitas bendrų pajamų mokestis Lietuvoje buvo įvestas Prancūzijos mokesčio nuo apyvartos įtaka (taxe sur le chiffre d'affaires) įvesto 1917 m. ir Vokietijos „Umsatzesteuer" įvesto 1918 m.[1] Tik daug siauresnėse ribose.

Prancūzijoj jis buvo imamas ne tik nuo prekių pardavimo sumos, bet už buto išlaidas, prabangos dalykų įgijimą, už gyvenimą aukštesnės rūšies viešbučiuose, už pamokas ir kt.

Vokietijoj apyvartos mokesčiu buvo apdedami ne tik prekybos santoriai, bet visoki patiekimai ir patarnavimai už atlyginimą, atliekami Vokietijos ribose kaip verslo ar profesijos veiksmas, kaip tai: gydytojų, advokatų, menininkų, rašytojų ir k. darbai.

Lietuvoje šituo mokesčiu apdedamos tik amato, kredito, prekybos ir pramonės bendros pajamos. Kiti veikiniai ar patarnavimai, kurie neturi panašaus pobūdžio, nežiūrint kokio didumo atlyginimas už juos būtų gautas, bendrų pajamų mokesčiu neapdedami.

Bendrų pajamų mokestis panaikintas nuo 1926 metų sausio mėn. 1 d. (Vyr. Žin. 221 Nr.).

b) Bendros pastabos.

Bendrų pajamų mokestis yra tam tikras visos prekybos apyvartos akcizas, kuris žymiai veikia prekių kainas ir atsiliepia į plačiuosius vartotojų sluogsnius. Šitas mokestis paprastai būna įvedamas esant labai sunkiai valstybės iždo finansiniai būklei, kas buvo ir Lietuvoj pirmaisiais nepriklausomybės metais, ypač po sunkių su lenkais kovų.

„Peržiūrint šitą mokestį iš esmės, galima jam pripažinti tik viena ir, tiesa, labai esminė reikšmė, tai gausūs finansiniai rezultatai. Bet dėl visų kitų jo privalumų, tenka žiūrėti visai neigiamai"[2].

---

[1] Pokrovskio, Finansų Mokslo Pagrindai 352—353 p.

[2] Prof. Pokrovskis 1926-VIII-6 d. „Echo" (Aido) 176 Nr.

Iš tiesų, praėjus mūsų finansinei krizei šitas mokestis panaikintas nuo 1926 m. pradžios. Bet jo likučiai buvo išieškomi iki 1930 m. gegužės mėn. 1 d. kol jo nesumokėję, buvo visai nuo to mokesčio atleisti. (Vyr. Žin. 326 Nr.).

4. Prekybos, pramonės, kredito ir amato pelno mokestis[1].

a) Kilmė ir schema, b) apyskait. ir neapyskait. įstaigos, c) apyskait. su neapyskait. apdėjimo santykis, d) ryšys tarp pagrindinio patentinio ir pelno mokesčių, c) bendros pastabos.

a) Kilmė ir schema.

Tobulėjant mokesčių priežiūros aparatui, karts nuo karto kildavo sumanymai pakeisti veikiantį papildomąjį mokestį tobulesne mokesčių sistema, kad apdėjimo pagrindan būtų padėtas įmonės pelnas, bet ne išoriniai jos pažymiai.

„Gyvenimas mums parodė jau, kad visa eilė įstatymų reikalauja tobulinimų, prisiartinant prie šito idealo, kurį minėjau pačioj pradžioj, prie to idealo, kuris yra vadinamas mokesčiu nuo pelno"[2].

„Naujas projektas numato daug teisingesnį siekimą — patirti gryną pelną, to pelno laipsnį ir jį apdėti progresyviu mokesčiu. Šitam įstatymui padėta yra pagrindan anglų-italų sistema, kur apdedamas mokestis įeina į atskiras pajamų rūšis ir numato ten atskirus koeficientus"[3].

Visai su gražiomis „intencijomis" buvo ir įstatymo projekto autoriai ir įstatymo leidėjai. Bet ar pasisekė prieiti prie tikrojo pelno, pamatysime toliau, kai susipažinsime su įstatymo teorija ir jo veikimo praktika.

---

[1] Jis buvo įvestas nuo 1924 m. sausio mėn. 1 d. Vyr. Žin. 168 Nr. ir veikė iki 1931 m. sausio 1 d. Vyr. Žin. 366 Nr.

[2] Buv. Fin. Min. p. Petrulio žodžiai pasakyti seime 1924 m. balandžio 9 d. įnešus šitą įstatymo projektą.

[3] Tame pat posėdy įstatymo projekto referento p. Steponavičiaus žodžiai.

b) Apyskaitinės ir neapyskaitinės įmonės.

Įstatymas pelno mokesčio mokėtojus padalina į dvi atskiras kategorijas:

1) įmonės, nevedančios viešos atskaitomybės, moka nuo pelno brutto,

2) įmonės, privalančios vesti viešą atskaitomybę, nuo pelno to įstatymo ribose.

Be to, neapyskaitinės įmonės pelno mokestį gali mokėti analoginiai apyskaitinėms įmonėms nustatyta tvarka. Bet apie tai privalo apyskaitos metų bėgį paduoti Mokesčių Departamentui pareiškimą ir kitų metų pradžioje pristatyti pilną apyskaitą, analoginę apyskaitinėms įmonėms. (Įstat. 9 §).

Atskirų asmenų ar įmonių neprivalančių viešai atsiskaityti brutto pelnu laikomos visos pajamos grynais pinigais, pasižadėjimais, medžiaga, prekėmis ir kitomis tolyginėmis vertybėmis sekančiose ribose:

1) prekybos įmonių — parduodamųjų ir perkamųjų kainų skirtumas prekybos operacijos metu;

2) pramonės įmonių, kurios išdirbinėja svetimą medžiagą — gaunamas už išdirbinėjimą atlyginimas;

3) kurios išdirbinėja savo medžiagą pirktą ar kitu būdu įgytą — skirtumas kainų tarp žalios medžiagos ir gaminių;

4) kurios verčiasi statyba, rengimu ar remontu svetima medžiaga, — gaunamas atlyginimas; dirbančioms savo medžiaga — gaunamas atlyginimas, pridedant dar kainų skirtumą;

5) bankinių kontorų, skolinamųjų kasų, pinigų keitimo kontorų ir apdraudimo įstaigų — pajamos iš operacijų su savais ir svetimais kapitalais;

6) tarpininkavimo, komiso ir kitų rūšių patarnavimo kontoroms, o taip pat amatininkams, — gaunamas už darbą atlyginimas.

Išvestas brutto pelnas apdedamas mokesčiu tokiu būdu: pirmieji pilni ar nepilni 2000 litų pelno brutto — nuo mokesčio liuosi.

Trečiasis pilnas ar nepilnas	1000 lt.	pelno brutto apded.	2%;
Sekamieji pilni ar nepilni	2000 „	„ „ „	2,5%;
„ „ „ „	2000 „	„ „ „	3%;
„ „ „ „	3000 „	„ „ „	5%;

Sekamieji pilni ar	nepilni	3000 lt.	pelno	brutto	apded.	7%
„ „ „	„	5000 „	„	„	„	10%;
„ „ „	„	10000 „	„	„	„	15%;
Kiekvieni sekamieji pilni ar nepilni 10.000 litų			„	„	„	„ 20%;

Be to, nuo išvesto valstybinio mokesčio 20% imama apskrities savivaldybių naudai, o Kauno mieste 30%. Valsčių savivaldybės taip pat gali imti iki 20%.

Kiekvienas mokėtojas ligi vasario mėn. 1 d. paduoda mokesčių inspektoriui nustatytos formos pareiškimą, apie turėtą brutto pelną už praeitus metus.

Nustatyto mokesčio suma pranešama mokėtojui ligi balandžio mėn. 1 d., o mokestis sumokamas iki gegužės mėn. 15 d.

Jei dėl kokių nors priežasčių paskirtais terminais mokestis nebūtų paskirtas ar sumokėtas, tai jis gali būti ieškomas per 10 metų.

Apyskaitinėmis įmonėmis skaitomos akc. b-vės, kompanijos, pajų draugijos, visokių rūšių kredito įstaigos, jei jos privalo viešai atsiskaityti, kaip tai spaudoje ar patiekti apyskaitas Finansų Ministerijai.

Apyskaitinių įmonių pelnu laikomas visas turto, operacijos metų, prieauglis[1], apskaičiuojamas dedant pagrindan komercinį balansą su sekamais apribojimais:

---

[1] Čia suprantama pelnu ne tik pelnas, gautas iš prekybos ar pramonės įmonės operacijų, bet taip pat ir visų kitų jos turtų, nors jie ir neturėtų prekybos ir pramonės operacijų pobūdžio, k. t.: namų, daržų, dvarų, miškų, eksploatacija, %%, rentos ir kitos vertybės arba netikėtos įvairios dovanos ir negrąžintos subsidijos (28 § instrukcijos V. Ž. 184 Nr.). Čia, kaip matome, įeina elementas, siekiąs apdėti mokesčiu visą pelną, iš kur jį prekybos ar pramonės įmonės begautų.

Tačiau nuo kitų valstybių (Anglija, Vokietija ir k.) pelno mokesčio skiriasi tuo, kad ten apdedamas asmuo ir mokestis turi asmeninį pobūdį, o čia apdedama įmonė, ir mokestis turi realinį pobūdį.

Tačiau yra nesuprantama, kad šitas visų rūšių pelnas apdedamas tik apyskaitinių prekybos ir pramonės įmonių, tuo tarpu kai neapyskaitinės įmonės, nekilnojamųjų turtų, žemių, ir kapitalų savininkai (asmenys arba įstaigos), nuo visų rūšių turimo bendro pelno, pelno mokesčiais neapdedami, išskiriant tik specialius kiekvienam elementui mokesčius, k. t. kapitalų, palaikų ir k., kurie greta to, taikomi ir neapyskaitinėms įmonėms.

1) atlyginimas įstaigos administracijai, bet nedaugiau kaip 400 litų į mėnesį vienam asmeniui su sąlyga, kad bendrai šiam reikalui išeitų metams ne daugiau kaip 4% pagrindinio kapitalo;

2) kilnojamas ir nekilnojamas turtas, inventorius, prekės ir kitos investuotos vertybės žymimi įgyta kaina;

3) trobesių ir metalo laivų, amortizacijai ligi 5%, medžio laivų, mašinų, gamybos įrankių, gyvo ir negyvo inventoriaus amortizacijai ligi 10%;

4) apmokėti procentams už skolas, reikalingas įmonei laikyti — ligi 8% metams.

Iš šitų pelno apribojimų matyti, kad mokestis apskaičiuojamas ne nuo gryno pelno, bet nuo pelno, kurio negalima pavadinti ir bendruoju (brutto), o tik pelno įstatymo ribose. Nors grynojo pelno nepasiekiama, bet jau daug arčiau jo, palyginant su įmonėmis, kurios moka nuo pelno brutto. Įmonės neprisitaikiusios su savo apyskaitomis prie įstatymo reikalavimų, apdedamos nuo pelno brutto. Šitais atvejais mokamosios mokesčio sumos skirtumas būna gana žymus. Laisvoj prekybos ar pramonės konkurencijoj, tai turi didelės svarbos.

Apskaičiuotąjį apyskaitinių įmonių pelną apdeda mokesčiu šia tvarka:

1) 3% pagrindiniam kapitalui iš pelno nuo mokesčio atleidžiama[1],

2) nuo likusios pelno sumos imama 15% mokesčio,

3) be to, likusioji pelno dalis, atskaičius tik tas pelno sumas, kurios skiriamos į įstatymais nustatytus rezervų fondus, nustatytomis normomis, apdedama mokesčiu einant šia lentele:

---

[1] Taip pasakyta įstatymo 15 § punkte a. (Vyr. Žin. 168 Nr.), įsiskaičius į tą punktą, tiesioginiai suprantama, kad nuo mokesčio iš pelno atleidžiama 3% ne pagrindinio kapitalo sumos, kaip praktikoj daroma, bet 3% pelno, kuris išvedamas įstatymo ribose. Bet jei žiūrėti viso 15 § dvasios, kaip toliau mokestis apskaičiuojamas, imant pagrindan pagrindinį kapitalą, tai matyti, kad įstatymo autorius norėjo pasakyti, kad pelno dalis, kurią sudaro 3% pagrindinio kapitalo, nuo mokesčio atleidžiama. Atleidžiant stambius pagrindinius kapitalus, buvo motyvuojama tuo, kad pasiseks į mūsų kraštą pritraukti užsienio kapitalus. Kiek tas paveikė ir kiek dėl to užsienio kapitalų į mūsų kraštą įplaukė, sunku patikrinti. Bet kad čia ir mūsų stambiųjų kapitalų valia turėjo žymios įtakos taip pat nepaslaptis.

pirmieji	pilni	ar	nepilni	2%	pagrindinio	kapitalo	apdedami	3%
sekamieji	„	„	„	5%	„	„	„	6%
„	„	„	„	5%	„	„	„	9%
„	„	„	„	5%	„	„	„	12%
„	„	„	„	10%	„	„	„	15%
ir kiekv. sek.	„	„	„	10%	„	„	„	20%

Taip atrodo pelno mokestis įstatymo šviesoje.

Dabar pažiūrėsime į praktiškąją šito mokesčio pusę.

c) Apyskaitinių su neapyskaitinėmis įmonėmis apdėjimo santykis.

Neapyskaitinių įmonių brutto pelną įstatymas (3 § a p.) apibrėžia — parduodamųjų ir perkamųjų kainų skirtumas prekybos operacijos metu.

Į parduodamąsias arba perkamąsias kainas įskaitomos pajamos arba išlaidos grynais pinigais, pasižadėjimais ar tuo lygiais būdais. Skirtumas tarp prekių įgijimo ir pardavimo kainos sudaro brutto pelną.

Į prekių įgijimo kainą įskaitomos tik prekių atgabenimo į parduotuvę išlaidos; administracijos ir kitos ūkio išlaidos į tą kainą neįskaitomos. (Instrukc. 6 § V. Ž. 184 Nr.).

Visos įmonės privalo vesti puslapiais numeruotas knygas, kur turi būti kasdien vienoje pusėje įrašomos pajamos, antroje išlaidos. Iš tų knygų metų gale kiekvienas mokėtojas privalo apskaičiuoti savo pelną aukščiau nurodytomis taisyklėmis.

Šitais trumpais nusakymais apie apdėjimo pagrindą (brutto pelną) tenka vadovautis ir mokesčių mokėtojui ir mokesčių apdėjimo organams.

Teoretiškai, arba tiksliau — idealiai, nes nenukrypti nuo įstatymo prasmės ir raidės valstybės atžvilgiu yra aukščiausias idealas, įsivaizduoti brutto pelnas yra nesunku, bet praktikos gyvenimas stato visai kitus reikalavimus.

Iš taip vedamų knygų brutto pelnas būtų galima išvesti tik tarpininkavimo arba patarnavimo ir sezoninėms įmonėms, kurios tais pat metais pradeda ir pabaigia savo veikimą, bet jokiu būdu ne prekybos ir pramonės įmonėms, veikiančioms nuolatos. Reikia atsiminti, kad nuolatos veikiančiose įmonėse didelė prekių dalis pasilieka neparduota. Dažnai išguli net keletą metų ir

kartais parduodama žemiau savikainos, jau nekalbant apie įdėto kapitalo procentus.

Išvedant metinius prekių likučius, brutto pelnas galima labai žymiai nukreipti į vieną arba į kitą pusę.

Visų prekių metinis inventorius turėtų būti sustatomas pagal prekių pirkimo kainą. Tuomet ir brutto pelnas matematiškai būtų išvestas tikslus, bet ekonomiškai ir komerciškai visai nepateisinamas. Juk jeigu prekių kainos žymiai nukrito, tai įmonės savininkas turėtų pilną teisę daryti perkainojimą ir senoms prekėms statyti naujas rinkos kainas; o taip pat ir prekių kainoms pakilus. Bet čia įmonės savininkas yra suvaržytas įstatymo, kuris sako, kad brutto pelnas yra parduodamųjų ir perkamųjų kainų skirtumas. Jam tenka išvesti arba fiktyvus brutto pelnas, arba sudaryti fiktyvus inventoriaus (prekių likučių metų gale įkainojimas).

Dėl šitų dviejų elementų, kurių tikslumas beveik neįmanomas, tarp mokesčių mokėtojų ir fisko organų yra didelis nuomonių skirtumas. Labai ir labai retas atsitikimas, kad įmonės savininko išvestas brutto pelnas ir parodytas mokesčių inspekcijai paduotoj deklaracijoj būtų priimtas. Tuo labiau, kad deklaracijos būna su didelėmis tendencijomis. Ir jau iš pirmųjų metų, pradėjus veikti šitam įstatymui, mokesčio apdedamieji organai, praktikoj iš prekybos knygų negalėdavo išvesti brutto pelno. Norėdami išvesti, pradėjo taikyti vidutinį apyvartos pelningumo procentą. Taikant pajamoms tam tikrą pelningumo % gaunamas brutto pelnas. (Pav. javų prekyba turėjo pajamų 100.000 lt., pelningumas — 12%, brutto pelnas = 12.000 lt). Šitas brutto pelnas jau pagal tarifą apdedamas mokesčiu. Pagal duotą pavyzdį nuo 12.000 lt. brutto pelno išeina 420 lt. mokesčio. Tačiau taikant pelningumo %, visai lygioms ir panašioms prekyboms įvairiose vietose būdavo pritaikomas visai skirtingas pelningumo procentas. Pav. vienos apskrities mokesčių komisijos vaistinei pritaikydavo 60% pelningumo, kitose 40%, vėl kitose 30% ir dar kitokį. Tokią būklė pasirodė visai netinkama ir neleistina, nes vienoje valstybėje, veikiant vienam įstatymui vienodos įmonės kiekvienoje apskrityje buvo labai skirtingai apdedamos.

Po kelerių metų praktikos, Mokesčių Departamentas, pakankamai įsitikino ir pripažino tokius reiškinius nenormaliais ir

nuo 1928 m. Finansų Ministeris instrukcijos keliu (Vyr. Žin. 267 Nr.) pavedė Vyriausiajai Mokesčių Komisijai kasmet sudaryti bendrą visų rūšių, tipų ir branšų įmonių pajamų pelningumo %% lentelę, kuri privaloma visų apskričių mokesčių inspektoriams ir mokesčių komisijoms taikyti toms įmonėms, kurių išvestas brutto pelnas sukelia abejonių. Šioji lentelė kasmet buvo peržiūrima.

Įvedus šią lentelę buvo žymiai palengvintas mokesčių inspektorių ir mokesčių komisijų darbas.

Mokesčių mokėtojams taip pat pasidarė daug aiškesnė būtis, nes žinant savo apyvartą, pasidarė visai nesunku apskaičiuoti ir mokesčio dydį.

Ir kas svarbiausia visame krašte buvo prieita prie vienodesnio ir lygesnio apdėjimo.

Įvedus minėtą vidutinio apyvartos brutto pelningumo %% lentelę, nesusipratimui tarp mokesčių mokėtojų ir apdėjimo organų iškilo naujas elementas — a p y v a r t a, kuri pasidarė pagrindu brutto pelnui išvesti. Čia iš vienos pusės, mokėtojai, manydami, kad mokesčių inspekcijoj jų apyvarta vistiek bus padidinta, stengiasi ją rodyti kuo mažiausia. Iš kitos pusės fisko organai, būdami įsitikinę, kad daugumoje deklaracijų parodytos žinios yra neteisingos, ieško duomenų patiektoms apyvartoms padidinti. Rezultatas gaunamas toks, kad ne daug atsiranda mokėtojų, kurie patiektų tikrą savo apyvartą. Daugiausia parodoma 10—15% tikrųjų įmonės pajamų. Mokesčių komisijos nustatydamos pajamas irgi suklysta, kol skundų keliu iki galutinos instancijos (Vyriausioji Mokesčių Komisija) išlyginama. Apyskaitinės įmonės yra kitokioj padėty. Kadangi šitų įmonių didesnę dalį sudaro akc. b-vės ir šiaip b-vės, kurių apyskaitos tvirtinamos narių susirinkimuose, čia, žinomas dalykas, daug mažiau yra netikslumų. Be to, apyskaitinės įmonės Mokesčių Departamentui pristato ne nuogas deklaracijas, bet pilnus balansus su pateisinamais dokumentais ir paaiškinimais. Iš patiektų duomenų ir įstatymo numatyta tvarka daromi iš pelno atskaitymai ir nustatomas mokestis.

Tiesa, nemaža skundų esti ir iš apyskaitinių įmonių, bet tie skundai daugiausia kyla dėl atskirų pozicijų, tuo tarpu, kai brutto pelno mokesčio mokėtojai skundus duoda ir dėl apyvartos ir dėl pritaikymo pelningumo procento.

Pirmieji paduodami skundus savo tvirtinimus paremia reikalingais dokumentais, tuo tarpu antrieji savo skundais prašo daugiau pasigailėjimo ir malonės ir tik retkarčiais griežta skundo forma visai pasitikėdami savo prekybos knygų duomenimis.

Jei palyginsime apyskaitinių įmonių pelno mokesčiu apdėjimą su neapyskaitinėmis, tai pamatysim, kad pirmosios yra visai lyg privilegijuotos prieš antrąsias.

Jau buvo minėta, kad apyskaitinės įmonės daugiausia laimi su dideliais pagrindiniais kapitalais, dėl ko daugelis įmonių stengiasi savo pagrindinius kapitalus išpūsti. Pasitaiko, kad pagrindinis kapitalas yra net 4 kartus didesnis už metinę apyvartą. Ir čia aišku, kad tokia įmonė pelno mokesčiu palieka nekuomet neapdedama, nežiūrint, kad įmonės pelningumas pagal apyvartą būna gana didelis; jos gi rentabilingumas pagal pagrindinį kapitalą palieka visai nežymus.

Neapyskaitinės įmonės šitos privilegijos visai neturi, nes į jų pagrindinį kapitalą visai neatsižvelgiama, o mokestis nustatomas išeinant iš apyvartos ir pelningumo procento.

Koks yra arba gali būti mokesčio santykis apyskaitinių įstaigų su neapyskaitinėmis, matyti iš žemiau (35 p.) dedamos lentelės[1]:

Šioje lentelėje parodytos įmonės, kurios pelno mokestį moka kaipo apyskaitinės, o apskaičiuoto mokesčio suma nuo pelno brutto yra teoretinė, tačiau apskaičiuota iš faktinių duomenų kuri praktiškai gali pasikeisti, bet visai nežymiai, taip kad parodytos sumos galima laikyti galutinomis.

Parodyti apdėjimą neapyskaitinių įmonių ir apskaičiuoti mokestį apyskaitinių įmonių tvarka nėra galima. Bet imant galvon, kad lentelėje parodytoms įmonėms daug analoginių ir gana stambių įmonių palieka apdedamų nuo pelno brutto, galima suvokti, kiek didesnė mokesčio suma tenka mokėti neapyskaitinėms įmonėms. Tad nestebėtina, kad gana daug įmonių persitvarko į akcines bendroves.

Pelno mokesčiu apdedamos visos verslo įmonės ir asmenys, visai nežiūrint, ar jos - jie pagrindinį - patentinį verslo mokestį moka, ar ne.

---

[1] Palyginimas liečia 1929 m. apdėjimą.

Grupė	Grupės pavadinimas	Apyvarta	Apyskaitinei įmonei nustatytas pelno mokestis	Ta pati įmonė turėtų mokėti pelno mokesčio nuo brutto pelno apie
I	Spaustuvės. . . .	3.008.000	5.834	54.144
		741.000	nemoka	24.676
II	Gelumbių fabrikai .	4.248.000	37.893	186.912
		2.164.000	nemoka	95.216
		3.193.000	121.267	140.492
III	Mašinų ir geležies dirbinių fabrikai .	3.930.000	22.617	141.480
		817.000	nemoka	29.412
		1.850.000	nemoka	77.000
IV	Saldainių fabrikai .	2.618.000	69.474	132.176
		663.000	9.654	34.476
		1.052.000	11.898	54.704
V	Vaistų sandelis . .	1.611.000	7.723	26.664
	Vaistinė.	1.374.000	21.444	111.704
VI	Avalynės fabrikai. .	2.188.000	nemoka	78.768
		4.555.000	16.149	163.980
VII	Tabako ir papirosų fabrikai	2.509.000	nemoka	90.324
		5.882 000	nemoka	211.750
VIII	Alaus bravorai. . .	3.537.000	251.164	254.664
		1.317.412,33	48.097	94.973
IX	Lentpiūvės su malūnais drauge. . .	4 807.000	nemoka	153.824
		3.786 000	nemoka	121.152
X	Lentpiūvė	512.000	2.986	20.420
XI	Malūnai	914.000	1.329	21.806
		3.272.000	nemoka	78.528
XII	Muilo dirbtuvės tualetinio	972.000	24.165	25.216
	prasto .	635.000	1.667	14.670
	prasto, tualetinio ir kvepal.	697.000	7.386	44.608
XIII	Aliejaus fabrikai . .	1.409.000	4.470	50.756
XIV	Manufaktūr. prekyb.	3.376.000	20.827	40.512
		2.353.000		28.236
XV	Elektros stotis . . .	5.178.000	239.487,34	387.256
XVI	Odų fabrikai . . .	9.720.000	55.464	427.680
		1.470.000	10.631	64.680
		3.355.000	nemoka	147 620
XVII	Restoranas	736.000	3.344	50.048
XVIII	Ūkio mašinų prekyba	2.546.000	2.036	40.736
XIX	Muzik. instrum. prek.	1.339.000	7.344	66.950
XX	Geležies prekyba. .	3.288.000	18.855	55.584
XXI	Eksped. ir transp. įm.	198.000	nemoka	4.110

d) Ryšys tarp pagrindinio ir pelno mokesčio.

Dabar pažiūrėsime, koks yra ryšys tarp pagrindinio patentinio mokesčio ir pelno mokesčio ir kaip jie vienas kitą veikia. Jau matėmė, kad ir vienas ir kitas mokestis nustatomas visai skirtingais pagrindais. Bet kadangi abi sistemos sudėtingos, tai susidūrimas šitų dviejų sistemų vienoje įmonėje, gana žymiai pakeičia mokesčio sumą į vieną arba į kitą pusę.

Štai kokios variacijos yra ir gali būti.

Aukščiau jau buvo minėta, kad nuo 1928 m. Vyriausios Mokesčių komisijos yra sustatoma vidutinio apyvartos pelningumo %% lentelė. Lentelėje yra nustatomi trys, pagal prekių pardavimo būdą, prekybos įmonių tipai: didmenų (urminė), mišri (pusiauurminė) ir smulkmenų. Kokiais pažymiais skirti vieną nuo kitos įstatyme ir instrukcijoj nepasakyta. Čia žiūrima faktinio prekiavimo būdo. Pagrindinio verslo mokesčio įstatyme didmenų prekybos apibrėžimas taip pat labai lakoniškas: „prekių pardavimas partijomis, svarbiausia pirkliams už vekselius."

Didmenų prekybos atskyrimas nuo mišrios gana sunkus, tai daug priklauso net nuo paties prekybos savininko, kuris savo prekybos tipą kas kartas aiškina taip, kaip jam patogiau. Didmenų prekybai privalomas pirmos rūšies prekybos verslo liudijimas (2500 lt. valstybinio, 20% savivald. 500 lt. ir 10% Prekyb. ir Pramonės Rūmams 250 lt. — viso 3250 lt.); mišriai prekybai nemažesnis kaip antros rūšies prekybos verslo liudijimas[1] (Kaune Lt. 500+150+50=Lt. 700; Panevėžy, Šiauliuose ir Marijampolėj Lt. 375+75+37,50=487,50 ir kitose vietose Lt. 250+50+25=Lt. 325).

Daug lengviau skirti pusiau urminės įmonės nuo smulkmenų. Pusiau urminėse prekės parduodamos ir pirkliams ir vartotojams, o smulkmenų — tik vartotojams.

Kiekvienam prekybos tipui, vidutinio pelningumo lentelėje yra nustatytas visai skirtingas pelningumo procentas, pav. 1929 m. lentelėj:

---

[1] Antros rūšies prekybos verslo liudijimas privalomas ne tik įmonėms mišraus tipo, bet ir smulkmenų tipo jei kiti požymiai tai verčia. (Dėl šitų požymių žr. 56 psl.).

Paprastos manufaktūros:

Didmenų prekybai — 6—8

mišriai „ — 13—15

smulkmenų „ — 18—20

Galanterijos prekybai: 9—11; 17—19; 25—27;

Įvairių odų prekybai: 5—7; 10—12; 14—16 ir t.t.

Šitokie pelningumo procentai, žiūrint įmonės tipo ir yra taikomi. Bet kadangi didmenų prekyba nuo mišrios kai kuriais atvejais sunkiai atskiriamos, tai pelningumo procentas yra taikomas pagal išpirktą verslo liudijimą.

Štai pavyzdys, nors bendrai retas, kaip susiduria šie abu verslo mokesčiai:

Įvairių odų prekyba turi išpirkusi antros rūšies verslo liudijimą ir parodo metinę apyvartą lt. 200.000 ir skaitosi mišri (pusiauurminė) prekyba, nes prekes parduoda tik prekybininkams ir dažnai gana smulkiomis partijomis. Kada mokesčių priežiūra atranda, kad apyvarta yra 900.000 lt. ir pastato pusiauurminės pelningumo procentą, pavyzdžiui 12, gaunasi pelno mokesčio lt. 23.885 ir 700 lt. patentas — viso 24.585 lt.

Tuomet įmonės savininkas išperka už tuos metus pirmos rūšies patentą ir skundais įrodinėja, kad jo yra didmenų prekyba, reikalaudamas pritaikinti didmenų prekybos pelningumo procentą. Mokesčių priežiūra tokį skundą randa pilnai pamatuotų ir sumažina pelningumo procentą, pavyzdžiui iki 6. Tuomet pelno mokesčio išeina lt. 9.815 ir pirmos rūšies patentas lt. 3.500 — viso lt. 13.315 lt.

Žinoma, už žinių slėpimą ir atitinkamo patento neišpirkimą mokesčių priežiūra pirkliui gali dėti pinigines pabaudas, bet tai jau nebe tiesioginis mokestis. Anksčiau priversti pirklį išsipirkti pirmos rūšies verslo liudijimą, mokesčių priežiūrai teisiniu keliu gana sunku, nes nors ir didmenų pirklys visuomet galėtų atsikirsti kad jis yra pusiauurmininkas, rodydamas keletą smulkių pardavimų tiesiog vartotojams, tuo labiau, kad Lietuvoje stambiomis partijomis (vagonais ir panašiai) nedaug pardavimų yra.

Kai dėl pramonės įmonių, tai reikia pasakyti, kad sunkiausia mokesčio našta gula vidutiniajai, nes stambios pramonės įmonės yra daugiausia apyskaitinės, kurios pelno mokesčius mokėti nejaučia didelių sunkumų. Bet jei kartais tokios dėl ne-

pripažintos sąskaitybos apdedamos nuo pelno brutto, tai per daug didelės ir sunkiai pakeliamos sumos susidaro. Tai buvo matyti iš aukščiau paduotos palyginimo lentelės.

e) Bendros pastabos.

Išeidami iš visų išvedžiojimų ir to mokesčio veikimo praktikos, galime pasistatyti klausimą: ar šiuo mokesčio įstatymu, šita sistema buvo prieita prie pelno, kurio laukė įstatymo autoriai ir leidėjai. Į šitą klausimą tenka atsakyti ir taip ir ne. Iš vienos pusės apyskaitinių įmonių apdėjimo linkmė artinasi prie pelno, bet ten visai nematyti lygybės principo (dėl pagrindinio kapitalo dydžio), kuris teisingiau veiktų konkurenciją. Neapyskaitinių įmonių apdėjimas iš sykio buvo labai nelygus, o tik įvedus apyvartos pelningumo procentų lentelę, jau pusėtinai išsilygino. Tačiau, kaip jau aukščiau konstatuota, neapyskaitinės įmonės neša didesnę mokesčių naštą, negu apyskaitinės.

5. Verslo pelno mokestis.

a) Mokesčio kilmė ir schema; b) apdėjimas apyskaitinių įmonių; c) apdėjimo organizacija; d) apdėjimas neapyskaitinių įmonių; e) apdėjimo organizacija; f) bendros pastabos.

a) Mokesčio kilmė ir schema.

Veikusiam prekybos, pramonės, kredito ir amato pelno mokesčiui, su kuriuo jau susipažinome (27 pusl.), be kitų, buvo priskiriami šie trys stambiausi trūkumai: 1) kad stambiosios apyskaitinės įmonės, su dideliais pagrindiniais kapitalais mokesčių visai nemokėdavo, 2) kad smulkiosios įmonės taip pat buvo beveik neapdėdamos ir 3) kad stambiosios ir vidutiniosios neapyskaitinės įmonės nuo pelno brutto buvo per sunkiai apdedamos.

Šitie štai stambiausieji trūkumai ir vertė minėtąjį pelno mokestį pakeisti nauju, kuris pavadintas verslo pelno mokesčiu[1].

[1] Įstatymas paskelbtas Vyr. Žin. 366 Nr., jis veikia nuo 1931 m. pradžios.

Bendrieji nuostatai yra tokie: verslo pelno mokesčiu valstybės iždo naudai apdedama:

1) įmonės, kurios turi mokėti pagrindinį verslo mokestį, išskyrus kooperacines bendroves ir jų sąjungas, kurios daro operacijas tik savo narių tarpe arba kurių pagrindinis kapitalas nepraneša 50.000 litų;

2) asmenys, kurie turi mokėti pagrindinį asmens verslo mokestį, išsiimdami I, II ir III rūšies asmens verslo liudijimus.

Iki šiolei mūsų kooperatyvai buvo laisvi nuo pelno mokesčio. Šiuo įstatymu, nors tik stambesnieji, bet jau paliečiami. Tai matyti, kad mūsų įstatymdavystė norėjo tarp privatinių ir kooperatyvinių įmonių šiuo atveju palaikyti tam tikrą lygsvarą. Tačiau faktinai palies visai mažą kooperatyvų skaičių, nes su 50.000 pagrindinio kapitalo kooperatyvų Lietuvoje nedaug teturime.

Pradėjus veikti šitam įstatymui tuojau pajustas vienas gana žymus trūkumas, nors įstatymą išleidžiant tai buvo padaryta sąmoningai, norėta privilegijuoti knygynus. Įstatyme pasakyta, kad verslo pelno mokesčiu apdedamos įmonės ir asmenys, kurie moka pagrindinį verslo mokestį. Bet kadangi knygynai, knygų ir kitų spaudos leidinių įmonės pagrindinio verslo mokesčio nemokėdavo, tai šitos įmonės būtų palikusios laisvos ir nuo verslo pelno mokesčio. Tuo tarpu, kai jos mokėjo ir bendrų pajamų ir brutto pelno mokesčius. Šitai spragai užpildyti, pagrindinio verslo mokesčio įstatymas buvo pakeistas ta prasme, kad knygynai turi mokėti pagrindinį verslo mokestį. Nors šitas pakeitimas pradėjo veikti nuo 1932 m. pradžios, tačiau jis kartu papildo ir verslo pelno mokesčio įstatymą, ta prasme, kad knygynai, knygų ir kitų leidinių įmonės, verslo pelno mokesčiu apdedamos ir už 1931 metus[1].

Netenka abejoti, kad verslo pelno mokesčio 1 § teks papildyti ir daugiau, kadangi įmonės, kurioms neprivalomas pagrindinis verslo mokestis, kartais turi gražaus pelno[2].

Verslo pelno mokestį moka: a) apyskaitinės įmonės ir prilygintos prie jų neapyskaitinės įmonės — nuo pelno, nustatyto iš tų įmonių sąskaitybos knygų; b) kitos neapyskaitinės

---

[1] Vyriausybės Žin. 373 Nr.

[2] Plačiau apie tai mano 1931 m. „Tautos Ūkio" 6—7 Nr. 174 pusl.

įmonės — nuo tų įmonių vidutiniško pelno. Kaip vienų taip ir kitų įmonių mokestis imamas už kiekvienus apyskaitinius metus, jiems praėjus. Paprastai apyskaitiniais metais laikoma kalendoriniai metai, bet sezoninėms įmonėms, įmonėms nutraukus savo veikimą, nuo uždarymo dienos.

b) Apdėjimas apyskaitinių įmonių.

Apyskaitinėmis įmonėmis laikomos valstybinės įmonės, akcinės ir kooperatinės bendrovės, kooperatinių bendrovių sąjungos, smulkiojo ir savitarpinio kredito įstaigos, bankiniai namai, bankinės ir pinigų keitimo kontoros ir visos savivaldybėms priklausančios kredito įstaigos.

Apyskaitinės įmonės ir prilygintos prie jų neapyskaitinės įmonės, verslo pelno mokestį moka nuo pelno, nustatyto iš tų įmonių sąskaitybos knygų. (2 § 1 p.).

Tačiau įstatymo 12 § sako, kad apyskaitinės įmonės pelnu laikomos visos tos įmonės pajamos, nustatomos iš jos apyskaitos, atskaičius iš tų pajamų 15 § nurodytos sumos. Iš to matome, kad įmonės apdedamuoju pelnu laikomas ne pačios įmonės išvestas pelnas, bet su tam tikrais apribojimais, apie kuriuos kalbėsime toliau.

Įmonės pajamomis laikomos sumos, kurios yra apyskaitiniais metais įmonės gautos arba tais pat metais gautinos:

1) už parduotas prekes,

2) eksploatuojant įmonei priklausantį turtą arba eksploatuojant nuomojamą turtą,

3) už atliktus patarnavimus arba už atiduotą naudotis įmonės turtą,

4) iš piniginių kapitalų ir operacijų su jais.

Įmonės pajamomis taip pat laikoma:

5) sumų skirtumas, gautas pardavus prekybos apyvarton neįeinantį įmonės turtą aukštesne, negu jo balansinė kaina,

6) sumų skirtumas, gautas pardavus įmonės leidžiamas akcijas ir pajus aukštesne, negu jų leidžiamoji kaina, taip pat gautas pardavus įmonės leidžiamas obligacijas aukštesne, negu jų nominalinė kaina,

7) nuolaidų sumos, padarytos įmonei jos kreditorių ir kontragentų su ja atsiskaitant,

8) kapitalas, kuris yra susidaręs iš numatytų įmonės įstatuose atskaitymų ir yra atleistas nuo verslo pelno mokesčio, jei tas kapitalas pavartotas nuo šito mokesčio neatleistiems reikalams,

9) sumos, gautos atlyginti nurašytoms į nuostolius beviltiškoms skoloms,

10) negrąžintinai gautos pašalpos,

11) kitos pajamos, kurios didina įmonės pelną.

Nustatant pelną iš apyskaitinės įmonės pajamų atskaitomos šios sumos:

1) Atlyginimas už darbą valdybos pirmininkui ir visos įmonės vedėjui nedaugiau, kaip po 1000 litų kas mėnuo, o valdybos, tarybos diskonto ir priežiūros komiteto nariams, įkainojimo komisijų ir revizijos komisijos nariams, ir visos įmonės vedėjo pavaduotojui nedaugiau, kaip po 400 lit. kas mėnuo kiekvienam; bet įmonės, išskyrus valstybines įmones, vietos savivaldybės priklausančias kredito įstaigas ir kooperatines bendroves ir jų sąjungas, bendra atskaitomoji šitų išlaidų suma turi būti:

a) jei įmonės pagrindinis kapitalas nepraneša 500.000 litų —nedaugiau kaip 6% pagrindinio kapitalo sumos,

b) jei įmonės pagrindinis kapitalas yra nuo 500.000 litų ligi 1.000.000 lit. — nedidesnė kaip 30.000 litų, pridėjus prie jų 4% nuo tos pagrindinio kapitalo dalies, kuri praneša 500.000 litų,

c) jei įmonės pagrindinis kapitalas yra nuo 1.000.000 litų ligi 3.000.000 litų — nedidesnė, kaip 50.000 litų pridėjus prie jų 3% nuo tos pagrindinio kapitalo dalies, kuri praneša 1.000.000 litų,

d) jei įmonės pagrindinis kapitalas yra nuo 3.000.000 ligi 10.000.000 litų — nedidesnė kaip 110.000 litų, pridėjus prie jų 1,5% nuo tos pagrindinio kapitalo dalies, kuri praneša 3.000.000 litų,

e) jei įmonės pagrindinis kapitalas praneša 10.000.000 litų — nedidesnė kaip 215.000 litų, pridėjus prie jų 1% nuo tos pagrindinio kapitalo dalies, kuri praneša 10.000.000 litų.

2) Prekių ir medžiagos įsigijimo, transporto, šviesos, kuro, susisiekimo, tarnautojų ir darbininkų atlyginimo iš d. k. išlai-

dų, kurių smulkiai netenka ir minėti, nes įstatymas labai plačiai jas apima.

Čia tik galima konstatuoti, kad be aukščiau paminėtų apibrėžtų išlaidų, visos kitos, kurias tik įmonė ryšy su jos veikimu išleidžia, iš pajamų atskaitomos. Be to, dar atskaitomas tam tikras procentas amortizacijai kaip nuo kilnojamojo taip ir nuo nekilnojamojo turto ir inventoriaus.

Nustačius įmonės pajamas ir atskaičius išlaidas išvedamas įmonės pelnas, kuris apdedamas mokesčiu.

Verslo pelno mokesčio imama:

a) nuo kooperatinių bendrovių ir jų sąjungų pelno — 8%;

b) nuo kitų apyskaitinių ir prilygintų prie jų neapyskaitinių įmonių pelno — 16%.

Iš to matome, kad kooperatyvams prieš privačias įmones suteikiamas didelis protekcionizmas, kadangi jie verslo pelno mokesčio moka per pus mažiau.

c) Apdėjimo organizacija.

Apyskaitinė įmonė turi pristatyti Mokesčių Departamentui, jos apyskaitiniems metams pasibaigus:

1) tris egzempliorius metinės apyskaitos su apyskaitinių metų baigiamuoju balansu,

2) nuorašą protokolo apie apyskaitos patvirtinimą,

3) revizijos komisijos arba ją atstojančio organo apyskaitą patikrinamojo akto nuorašą.

Šitie raštai turi būti pristatyti ne vėliau kaip per vieną mėnesį visuotinam narių susirinkimui ar tolygiam organui apyskaitą patvirtinus, arba ne vėliau kaip per šešis mėnesius įmonės apyskaitiniams metams pasibaigus, žiūrint, kuris šių terminų bus ankstyvesnis.

Be to, prie apyskaitos dar reikalinga pristatyti visa eilė pateisinamų dokumentų ir sąskaitų.

Įmonės, kurios atlieka operacijas Lietuvoje ir užsienyje, turi, be to, pristatyti ir metinę įmonės operacijų užsienyje apyskaitą.

Mokesčių Departamentas pristatytas apyskaitas tikrina. Esant trūkumams reikalauja papildomų duomenų. Surinkęs visus duomenis Mokesčių Departamentas apyskaitą priima arba

atmeta. Jei apyskaita priimama, tai pagal išvestą pelną apskaičiuojamas pelno mokestis, o jei apyskaitą atmeta, tai tokiai įmonei verslo pelno mokestis nustatomas kaip neapyskaitinei įmonei.

Apyskaitinė įmonė, nepatenkinta Mokesčių Departamento nutarimu, kuriuo nustatytas pelnas ir verslo pelno mokestis, gali duoti tam Departamentui protestą, ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo to nutarimo gavimo. Nepatenkinta protesto išsprendimu, gali dėl to duoti skundą Vyriausiajai Mokesčių Komisijai, ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo gavimo pranešimo apie protesto išsprendimą.

Skundo padavimas mokesčių mokėjimo nestabdo, kuris turi būti sumokėtas: pusė ne vėliau kaip birželio 30 dieną, o antrą pusė — ne vėliau kaip spalių 31 dieną.

Neapyskaitinės įmonės, kurios prilygintos prie apyskaitinių įmonių, yra tokios įmonės, kurios veda įstatymais nustatytas sąskaitybos knygas ir kurios apyskaitinių metų pradžioje per pirmuosius du mėnesius, paduoda Mokesčių Departamentui pareiškimą apie norą mokėti verslo pelno mokestį kaip apyskaitinė įmonė.

Šitų įmonių mokesčio apdėjimo principai ir sumokėjimo terminai yra tie patys, kaip apyskaitinių įmonių.

d) Apdėjimas neapyskaitinių įmonių.

Įstatymas neapyskaitinėmis įmonėmis laiko:

1) įmones neįeinančias į apyskaitines įmones,

2) užsieninių įmonių skyrius ir agentūras,

3) asmenis, kuriems privalomi I, II ir III rūšių asmens verslo liudijimai. Čia įeina įvairūs tarpininkai, ekspeditoriai, komisionieriai ir šiaip agentai be kontorų ir tarnautojų[1].

Neapyskaitinės įmonės pelno mokestį moka nuo vidutiniško pelno. Vidutinišku neapyskaitinės įmonės pelnu laikoma suma, išskaičiuota viduti-

---

[1] Priedas III 54 p.

niško pelningumo procentu iš įmonės pajamų.

Įmonės pajamomis laikomos sumos, kurios apyskaitiniais metais gautos arba tais pat metais gautinos:

1) prekybos įmonių, kurios verčiasi prekių prekyba, — už parduotas prekes, o didmenų prekyboje ir už prekes, išduotas to paties savininko ne didmenų parduotuvėms;

2) rangovų ir tiekėjų — už atlikimą parangų ir tiekimų prievolių,

3) komisionierių, biržos maklerių, ekspeditorių, agentų ir kitų savarankiškų tarpininkų — už tarpininkavimą,

4) pramonės įmonių, kurios gamina prekes iš savo medžiagos, — už parduotus arba to paties savininko įmonėms išduotus gaminius, prekes ir žaliavą,

5) pramonės įmonių, kurios gamina prekes iš svetimos medžiagos, — už atliktą darbą,

6) prekių ir keleivių vežamųjų įmonių ir darbo artelių, — už atliktą darbą,

7) eksportinių įmonių — už išvežtas prekes, skaitant pardavimo kaina.

Apibrėžimas pajamų sumomis, apyskaitiniais metais gautomis arba tais pat metais gautinomis, suprantama, kad pajamomis skaitomos ir į kreditą parduotų prekių sumos.

Vidutinišku neapyskaitnės įmonės pelningumo procentu laikomas pelnas, kuris tenka vienam litui pajamų.

Vidutinišką neapyskaitinių įmonių pelningumo procentą nustato Vyriausioji Mokesčių Komisija kiekvieniems metams, ne vėliau gruodžio mėn. 31 d.

Nustatant šitą procentą žiūrima įmonių būtinų išlaidų apyskaitiniais metais. Šitas procentas gali būti nustatytas įvairus įvairiomis įmonių rūšims arba įvairus vienos rūšies įmonėms įvairiose vietose. Šitas procentas taikomas nustatant vidutinišką apyskaitinių įmonių metų pelną.

Kas yra įmonės būtinos išlaidos, įstatymas nutyli. Šitas klausimas paliktas spręsti Vyriausiajai Mokesčių Komisijai, kuri būtinomis išlaidomis pripažino:

1) įmonės prekių ir medžiagos įsigijimo išlaidas;

2) įmonės apyskaitinių metų patalpos nuomą ar nuomos vertę;

3) įmonės šviesos ir apšildymo išlaidas;

4) įmonės korespondencijos, pašto, telegrafo ir telefono išlaidas ir susisiekimo išlaidas, prekių ir medžiagos įgijimo ir pardavimo reikalais;

5) įmonės mokesčius, išskyrus verslo pelno mokestį ir rinkliavą: a) valstybės naudai, b) savivaldybių naudai ir c) įstatymais numatytus įnašus Prekybos ir Pramonės Rūmams ir Ligonių Kasoms;

6) įmonių samdomų tarnautojų ir darbininkų atlyginimą;

7) įmonės draudimo išlaidas.

Be šitų bendro pobūdžio išlaidų įmonės būtinomis išlaidomis laikomos dar šios išlaidos:

1) pramonės, eksporto ir didmenų prekybos įmonių prekių pristatymo išlaidos;

2) pramonės ir transporto įmonių varymo palaikymo ir traukos išlaidos;

3) autovežimių nusinešiojimo ir remonto išlaidos;

4) kinematografų filmų nuomos, muzikos ir restoranų, kavinių orkestro samdymo išlaidos[1].

Kaip matome, mokesčio apdėjimo pagrindas yra pelnas, šiame įstatyme pavadintas vidutinišku pelnu. Pelnui surasti imamos visos pajamos ir taikomas pelningumo procentas. Šito išdava — gautasis pelnas jau apdėdamas mokesčiu.

e) Apdėjimo organizacija.

Kiekviena neapyskaitinė įmonė, kurios apyskaitiniai metai sutampa su kalendoriniais metais, turi paduoti kas metai ligi vasario 15 dienos mokesčių inspektoriui, Finansų Ministerio nustatytos formos pareiškimą, apie savo pajamas ir pelną apyskaitiniais metais. Neapyskaitinė įmonė, kurios apyskaitiniai metai su kalendoriniais metais nesutampa, tą pareiškimą turi paduoti ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo savo apyskaitinių metų pabaigos.

---

[1] Plačiau apie šią lentelę ir jos sudarymą žr. mano „Tautos Ūky" 1932 m. 10 Nr.

Įmonė, kuri pareiškimo nepaduoda arba paduoda pavėluotai, mokesčių inspektoriaus yra baudžiama pinigine bauda ligi 500 litų.

Paduotus pareiškimus mokesčių inspektorius su visais duomenimis pristato mokesčių komisijai, kuri nustato įmonės pajamas ir nurodo taikintiną vidutiniško pelningumo procentą.

Jei kuri įmonė tokio pareiškimo nepaduoda, tai jį surašydina mokesčių inspektorius ir pristato mokesčių komisijai, kuri pasiremdama turimomis dėl tos įmonės žiniomis, nustato pajamas ir nurodo taikintiną vidutiniško pelningumo procentą.

Visus pareiškimus mokesčių komisijos turi išsvarstyti ligi balandžio mėn. 15 d.

Pagal mokesčių komisijos nustatytas pajamas ir nurodytą vidutiniško pelningumo procentą, mokesčių inspektorius nustato įmonės pelną ir išskaičiuoja verslo mokestį.

Išskaičiavęs verslo pelno mokestį, mokesčių inspektorius pasiunčia kiekvienai įmonei, ne vėliau, kaip balandžio mėn. 20 d. pranešimą, kuriame nurodo:

1) nustatytas pajamas, pelną ir verslo pelno mokestį;

2) laiką mokesčiui sumokėti ir protestą dėl mokesčio paduoti;

3) protesto duodamąją tvarką.

Šitas pranešimas turi būti tai įmonei įduotas ne vėliau, kaip per 10 dienų nuo to pranešimo gavimo įduodamoje įstaigoje.

Išsiuntinėjęs nurodytus įmonėms pranešimus, mokesčių inspektorius viešai paskelbia, kad šitie pranešimai mokesčių mokėtojams jau išsiuntinėti.

Įmonė, negavusi pranešimo, gali gauti iš mokesčių inspektoriaus to pranešimo dublikatą.

Ligi gegužės mėn. 20 d. kiekviena neapyskaitinė įmonė gali paduoti mokesčių komisijai protestą dėl nustatyto mokesčio dydžio. Pranešimo negavimas arba jo gavimas po laiko, negali būti pagrindu protesto duotajam laikui pailginti. Gautus protestus su reikalingomis žiniomis mokesčių inspektorius pristato mokesčių komisijai, kuri gali mokestį sumažinti, padidinti arba protestą atmesti.

Paduoti protestai turi būti mokesčių komisijai išspręsti lygi birželio mėn. 30 d.

Įmonės nepatenkintos mokesčių komisijos nutarimais, juos gali skųsti Vyriausiajai Mokesčių Komisijai ne vėliau kaip ligi liepos mėn. 31 d. Skundo padavimas nesustabdo mokesčio mokėjimo, kurio pusė turi būti įnešta ligi birželio mėn. 30 d., o kita pusė ligi spalių mėn. 31 d.

Skundai paduodami per vietos mokesčių inspektorių, kuris jį gavęs ne vėliau, kaip per vieną mėnesį turi pristatyti Vyriausiajai Mokesčių Komisijai su reikalingomis žiniomis ir savo paaiškinimais. Vyriausiosios Mokesčių Komisijos nutarimai yra galutini.

Jeigu įmonė iš vienos vietos perkeliama į kitą, arba jeigu perleidžiama kitam asmeniui, tai nevėliau kaip per dvi savaites įmonės savininkas turi apie tai pranešti mokesčių inspektoriui. Jei nepraneša, yra baudžiamas pinigine bauda iki 250 lt. Be to, jis privalo pristatyti mokesčių inspektoriui ir verslo liudijimą, kuris jame padaro atatinkamą pažymėjimą. Jeigu įvykus minėtiems pasikeitimams per mėnesį laiko nepristatomas perrašyti verslo liudijimas, tai jis toliau nustoja galės ir turi būti išpirktas naujas[1].

f) Bendros pastabos:

Jau bendrame įstatymo aprašyme, įvairiose vietose tam tikri elementai buvo vienaip arba kitaip vertinami.

Tačiau prie to, tenka dar padaryti keletas pastabų:

1. Pas mus veikia prekybos ir pramonės įmonių sąskaitybos knygų vedimo įstatymas (Vyr. Žin. 171 Nr.). Nors labai maža neapyskaitinių įmonių tiksliai veda sąskaitybos knygas, tačiau apdedant nuo brutto pelno, kaikurioms iš jų buvo patikima išvestam pagal knygas brutto pelnui. Nuo šito pelno būdavo apskaičiuojamas pelno mokestis. Tokiu būdu, knygų vedimas, betiesioginių įmonės reikalų patarnaudavo ir mokesčių apdėjimo reikalams.

Pagal šitą įstatymą, knygomis galima įrodyti tik pajamas, o neapyskaitinių įmonių išvestas pagal knygas pelnas neimamas

[1] Šis nuostatas yra pagrindinio verslo mokesčio įstatyme.

dėmesin. Dabar pelnas nustatomas taikant vidutiniško pelningumo procentą pagal lentelę. Šitaip apskaitytas pelnas gali būti didesnis arba mažesnis negu įmonės knygose išvestas. Kadangi lentelėje nustatytas vidutiniško pelningumo procentas mokesčių komisijai yra privalomas, o tik itin sunkioje būklėje esančiai įmonei gali būti sumažintas, tai nors įmonė ir puikiausiai galėtų savo pelną įrodyti, vis tik jis nebus priimamas. Bet būna ir priešingai. Yra pelninga įmonė. Mokesčių Komisija neturi nė mažiausių duomenų įmonės parodytas pajamas padidinti, nes parodytos pajamos yra tikros. Tuo tarpu pati įmonė parodo didesnį pelną negu jis yra gaunamas, skaitant vidutiniško pelningumo procentu (nors ir aukščiausia norma).

Kadangi fisko organų principas neleidžia mažinti pelną, kurį pats savininkas parodė, tai susidaro padėtis be išeities: arba fiktyviai didinti įmonės pajamas iki tiek, kad pritaikius atatinkamą vidutiniško pelningumo procentą, išvesti tokį pelną, kokį pats mokėtojas parodė, arba laužyti įstatymą ir paties mokėtojo parodytoms pajamoms taikyti aukštesnį vidutiniško pelningumo procentą, kad gavus mokėtojo parodytą pelną, nuo kurio apskaitomas verslo pelno mokestis. Bet tai reti atsitikimai, kurie bendros sistemos ištisai neiškreipia ir tai didelės svarbos visoje masėje nesudaro.

2. Tikslas, kurį turėjo šito įstatymo leidėjai, kurį pradžioje jau paminėjome, iš dalies pasiektas. Stambiosios apyskaitinės įmonės, nežiūrint jų pagrindinio kapitalo, jei tik turi pelną, mokesčius moka. Stambiosios neapyskaitinės įmonės moka žymiai mažiau, o smulkiosios įmonės moka šiek tiek daugiau negu nuo pelno brutto. Dėl to mokesčio rezultatas žymiai nepasikeitė. Stambiųjų įmonių tarpe mokesčio paskirstymas išeina vienodesnis, kas labai svarbu dėl konkurencijos.

3. Kad šituo įstatymu, palyginant su brutto pelno mokesčio įstatymu, stambiosioms neapyskaitinėms įmonėms žymiai palengvinta, pavaizduosime pavyzdžiais:

Visų pirma palyginsime tarifus.

Brutto pelno	Vidutiniško pelno
2 %	2 %
2,5%	4 %
3 %	6 %
5 %	8 %
7 %	10 %
10 %	12 %
15 %	16 %
20 %	— —

20% mokesčio normą pasiekia, kada įmonė turi nemažiau 28.000 brutto pelno, t. y. kas daugiau 28.000 litų.

16% mokesčio normą pasiekia, kada įmonė turi vidutiniško pelno nemažiau, kaip 12.140 litų. Jei įsižiūrėsime į palyginamus tarifus, tai pamatysime, koks yra didelis skirtumas. Pirmuoju atveju 20% buvo imama nuo pelno brutto, o antruoju — 16% nuo vidutiniško pelno, kuris artinasi grynajam pelnui. Štai šitas tarifas stambiausias neapyskaitines įmones dabar labai žymiai palengvina. Pav. prastos manufaktūros didmenų prekyba Kaune turėjo į metus pajamų 2.500.000 litų. Minimalis brutto pelningumo procentas (1930 m.) buvo 5, kas sudaro brutto pelno 125.000 litų, nuo kurio išeina valstybinio pelno mokesčio 21.890 litų.

Tokios įmonės (1931 m.) minimalis vidutiniško pelningumo procentas — 4. Tokiu būdu įmonės vidutiniškas pelnas bus 100.000 litų, nuo kurio valstybinio mokesčio išeina 16.000 litų. Palyginę su pirmuoju apskaičiavimu, matome, kad toji pat įmonė nuo vidutiniško pelno mokės 5.890 lt. mažiau.

Smulkiosioms įmonėms faktinai mokesčio išeina 20—30% daugiau, kitoms branšoms net 100% daugiau. Bet šitą mokesčio normą reguliuoja daugiau Vyriausiosios Mokesčių Komisijos vidutiniško pelningumo lentelė, kuri, taikantis prie įstatymo tarifų, sustatoma praktiškais pagrindais.

4. Kaip jau esame konstatavę, neapyskaitinėms įmonėms verslo pelno mokestis apskaičiuojamas iš vidutiniškojo pelno, o apyskaitinėms įmonėms ir joms prilygintoms neapyskaitinėms įmonėms iš pelno nustatomo pagal įmonių sąskaitybos knygas, šio įstatymo ribose. Šitų įmonių apdedamasis pelnas artėja jų komerciniam pelnui: čia atskaitomos beveik visos faktinosios išlaidos ir nurašomos didokos sumos amortizacijai. Rezultate,

kaip rodo duomenys, apyskaitinės ir joms prilygintos neapyskaitinės įmonės, kurios paprastai yra didžiausios įmonės, verslo pelno mokesčiu apdedamos lengviau, negu neapyskaitinės įmonės. Taip 1933 m. neapyskaitinėms įmonėms buvo nustatyta 759.200.000 litų apyvartos ir 67.000.000 litų pelno. Tad pelnas sudaro 8,8% apyvartos, o apyskaitinėms ir joms prilygintoms neapyskaitinėms įmonėms buvo nustatyta 344.000.000 lt. apyvartos ir 17.700.000 litų pelno. Tad šių įmonių pelnas tesudaro apie 5,4% apyvartos. Iš to matyti, kad šios įmonės žymiai lengviau apdedamos verslo pelno mokesčiu negu neapyskaitinės įmonės[1].

5. Jau šio rašinio pradžioje paminėjau, kad šiais elektros ir radio pokariniais laikais, nepaprastai greitai keičiasi prekyba, pramonė ir visas ūkiškas gyvenimas ir jo formos. Mes, gyvendami antrą dešimtmetį nepriklausomu gyvenimu, taip pat stengiamės per daug neatsilikti nuo bendrojo progreso. O besikeičiančios ūkio formos kaip tik ir verčia nuolatos keisti ir tobulinti mokesčių sistemas ir įstatymus. Pas mus pasiliko mažai paliestas pagrindinis verslo mokestis, tuo tarpu, kai kita verslo mokesčio forma pakeičiama maždaug kas penkeri metai. Taip pavyzdž.: 1919—1923 m. buvo imamas papildomasis prekybos ir pramonės mokestis, 1924—1930 m. buvo imamas amato, kredito, prekybos ir pramonės pelno mokestis, o jau pradedant 1931 m. imamas verslo pelno mokestis. Tas parodo, kad mūsų verslo pelno mokesčiai tobulinami ir taisomi gana dažnai, ir kas kartas pasinaudojant praeities klaidomis ir praktika. Nors ir ne be trūkumų paskutinysis verslo pelno mokesčio įstatymas, vistik labai toli praneša pirmąjį (1919—1923 m.) papildomojo mokesčio įstatymą ir žymiai geresnis už antrąjį (1924—1930 m.). Darydami taip staigią pažangą mokydamiesi iš praeities klaidų ir jas taisydami, tenka manyti, kad netolimoj ateity susilauksim visai geros mokesčių sistemos, tobulos mokesčių ėmimo organizacijos ir pilnai sąžiningų mokėtojų.

---

[1] Palyginimą brutto pelno mok. žiūr. 35 p.

PRIEDAI.

I.

Svarbesnieji verslai ir įmonės Lietuvoje, kurie pagrindinio verslo mokesčio įstatymo V tomo 371 str. nuo pagrindinio verslo mokesčio atleidžiami. (Sutrumpinta ir nereikalingi praleista).

1) Valdžios išlaikomos įmonės, kurios tarnauja grynai valstybiniams reikalams, kaip tai: valstybinės kredito įstaigos, valdžios miškų eksploatacija, fabrikai, dirbtuvės ir valstybinės degtinės parduotuvės;

4) dvasinių organizacijų laikomos įmonės, kuriose spausdinamos ir pardavinėjamos doroviniai-dvasinio turinio knygos ir kitos priemonės, gaminamos ir pardavinėjamos kitos reikmenės, reikalingos bažnytinėms apeigoms, jų tarpe ir bažnytinės vaško žvakės, aliejai ir smilkalai;

5) miestų išlaikomos ir pačių eksploatuojamos įmonės, turinčios — a) visuomeninės gerovės pobūdžio, k. t. kanalizacija, vandentekis, apšvietimas, asenizacija, prieplaukos, uostai ir p.; b) visuomenės sveikatos pobūdžio — laboratorijos produktų tyrinėjimams, dezinfekcijos kameros, skerdyklos ir p.; c) labdarybės pobūdžio — liaudies valgyklos, arbatinės ir p.;

*6) žemės ūkio ir kitų ekonominių ir joms panašių visuomeninių organizacijų laikomi sandėliai, kuriuose parduodamos žemės ūkio mašinos, sėklos, trąšos ir kitos žemės ūkio reikmenės, o Finansų Ministeriui sutikus ir namų pramonės gaminiai, jų pavyzdžiai ir jiems gaminti žaliavos sandėliai;

**6) Kredito, prekybos ir gamybos kooperatyvai, kurių nariais daugiau kaip pusė yra ūkininkai;

7) savitarpio apsidraudimo įstaigos, be jokio kapitalo aprėžimo ir šitų įstaigų išlaikomi priešgaisrinių instrumentų ir priemonių sandėliai, o taip pat ir privatinės apdraudimo įstaigos, kurių pagrindinis kapitalas nedidesnis kaip 50.000 lit.;

9) valgyklos, arbatinės ir bufetai laikomi globos komitetų, prie kariškų dalių, valstybinių, visuomeninių ir mokslo įstaigų, ūkišku būdu, neišnuomojant, laikomos arbatinės, valgyklos ir bufetai jeigu iš jų produktai neparduodami pašaliniams asmenims;

*10) miestų ir valsčių lombardai, taupomosios kasos, įsteigtos savišalpos reikalais, taupomosios - skolinamosios bendrovės, liaudies bankai ir vartotojų bendrovės, jeigu kiekvienos čia paminėtos įmonės pagrindinis kapitalas nedidesnis kaip 50.000 litų.

---

* Veikė ligi 1935-XII-31 d.
** Veikia nuo 1936-I-1 d.

*10[1]) visos smulkaus kredito draugijos;

11) valstybės, visuomenės organizacijų, prekybos, pramonės ir transporto įmonių tarnautojų įsteigtos savišalpos, taupomosios - skolinamosios ir kitokios kasos ir mirties fondai;

12) visų rūšių darbo artelės, jei kiekvienos iš jų pagrindinis kapitalas nedidesnis kaip 50.000 litų ir samdomų darbininkų yra nedaugiau kaip keturi;

13) higijienos ir gydymo įstaigos, o taip pat naturalių mineralinių vandens šaltinių laikymas;

14) visų rūšių mokymo įstaigos ir amatų mokyklos, laikomos nekomerciniais tikslais;

15) skaitymo bibliotekos ir skaityklos, muzėjai, paveikslų galerijos ir parodos;

16) spaudos kūrinių leidimas; šiais leidiniais prekyba išnešiojant-išvežiojant, nuo staliukų, iš būdelių ir geležinkelių stočių laukiamose salėse;

*17) teatrai, cirkai ir panašios viešos regyklos ir pasilinksminimai;

**17) teatrai ir kitoki vaidinimai ir pramogos, išskiriant cirkus;

18) labdarybės tikslu suruoštos mūgės, spektakliai, koncertai, loterijos ir pasivaikščiojimo vakarai, nors ir su bufetais prie jų ir taip pat įvairios kitos labdarybės įmonės;

19) iš nuosavo arba nuomojamo ūkio žemės ūkio produktų ir nuosavo miško medžiagos apdirbimas;

*20) žemės ūkio gamybos įmonės, esančios už miestų ribų ir tik nuosavame arba nuomojamame ūky ir tarnaujančios apdirbimui savo ūkio ir dalinai vietinių ūkiškų produktų, o taip pat ir iš savo miško medžiagos;

**20) savuose ar nuomojamuose žemės ūkiuose už miestų ribų laikomos pramonės įmonės, kuriomis apdirbami savo ir iš dalies kitų žemės ūkių gaminiai:

a) plytinės, čerpių, puodų, kalkių ir krakmolo gamyklos, dervos varyklos ir pieninės, kurios neturi mechaniškų variklių ir laiko ne daugiau kaip 4 samdomus darbininkus,

b) malūnai, kurie turi vienas girnas arba vienus valcus;

22) nuosavose arba nuomojamuose žemėse durpių kasimas ir jų paruošimas, visokio akmens laužimas ir apdirbimas, kalkių degimas; kreidos, fosforo, molio, smėlio ir p. kasimas, o taip pat šie visi darbai dirbami svetimuose miškuose ar laukuose, jeigu jie dirbami vietinių valstiečių nors ir su pagalba samdomų darbininkų, kurių negali būti daugiau kaip 4;

23) savo arba nuomojamo ūkio žemės ūkio produktų, o taip pat čia pagamintų žemės ūkio pramonės gaminių pardavimas be krautuvės;

---

* Veikė ligi 1935-XII-31 d.

** Veikia nuo 1936-I-1 d.

27) kaimo pramonės įmonės, jeigu jose dirba tik savo šeimos nariai, arba yra samdomas nedaugiau kaip vienas nuolatinis darbininkas;

*31) prekyba III, IV ir V rūšių įmonių visuose turguose ir jomarkuose o jei jie tęsiasi nedaugiau 14 dienų, tai visų rūšių prekyba;

32) eksportas iš nuosavo arba nuomojamo ūkio žemės ūkio produktų, iš nuosavo miško jo medžiagos ir savo pramonės gaminių;

*33) parangos ir tiekimai, jei jų suma nedidesnė, kaip 2500 litų;

**33) parangos ir tiekimai ligi 1.000 litų sumai.

34) nakvynės namai ir viešbučiai jei juose neparduodami stiprūs gėrimai ir neduodami valgiai ir jeigu vienas asmuo išduoda nedaugiau kaip 6 kambarius;

37) savo gaminių didmenomis pardavimas biržose, prie pramonės įmonių, arba tose vietovėse, kur yra pramonės įmonės, esančiose krautuvėse ir kontorose;

38) betarpis iš savo pramonės įmonės nuosavų gaminių smulkmenomis pardavimas.

II.

Prekybos ir pramonės įmonių pagrindinio verslo mokesčio tarifų žiniaraštė.

Liudijimai	Kaune	Šiauliuose, Panevėžyje ir Marijamp.	Kitose
I. Prekybos įmonėms:	litų	litų	litų
I rūšies:			
Prekybos įstaigai	2500	2500	2500
jos sandėliui	150	150	150
Kredito įstaigos skyriui	1500	1250	750
Ia rūšies:			
Prekybos įstaigai	1500	1250	1000
jos sandėliui	125	100	75
II rūšies:			
Prekybos įstaigai	500	375	250
jos sandėliui	75	60	50
III rūšies:			
Prekybos įstaigai	100	75	50
jos sandėliui	20	15	10

* Veikė ligi 1935-XII-31 d.

** Veikia nuo 1936-I-1 d.

Liudijimai	Kaune	Šiauliuose, Panevėžyje ir Mariamp.	Kitose
IV rūšies:			
Prekybos įstaigai	30	20	10
V rūšies:			
Vežiojamajai prek.	50	50	50
Nešiojamajai prek.	20	20	20
II. Pramonės įmonėms:			
I rūšies	7500	7500	7500
II „	5000	5000	5000
III „	2500	2500	2500
IV „	750	750	750
V „	250	250	250
VI „	100	75	50
VII „	50	35	25
VIII „	20	15	10
*IX „	15	10	5
**IX „	10	7	5
III. Garo laivams:			
Nuo kiekvienų pilnų 3000 kv. ctm. garo katilų šildomojo ploto	1	1	1

III.

Pagrindinio asmens verslo mokesčio tarifų žiniaraštė.

Rūšis	Verslo vardas	Mokesčių tarifai. Litų
I	Ekspeditoriai, kurie nelaiko kontorų ir prie I klasės muitinių	750
	įsakytinių ir dirba vieni:	
	prie II ir III klasės muitinių	450
II	Biržos makleriai ir biržos notarai	375
III	Draudimo draugijų, garlaivių ir kitų transporto įmonių ir kredito įstaigų inspektoriai ir agentai, kurie	

* Veikė ligi 1935-XII-31 d.
** Veikia nuo 1936-I-1 d.

	nelaiko kontorų, o taip pat ir įvairūs prekybos tarpininkai, kurie nelaiko kontorų	
	Kaune:	100
	kitose vietose:	50
IV	Pirmosios klasės įsakytiniai („prikasčikai") ir apskritai asmens, kurie veda savarankiškai įsakytinių teisėmis turinčias mokėti valstybinį verslo mokestį prekybos arba pramonės įmonės, jų atskiras šakas arba dalis:	
	I ir Ia rūšies prekybos įmonėse ir I, II ir III rūšies pramonės įmonėse	175
	II rūšies prekybos įmonėse ir IV rūšies pramonės įmonėse	100
	III rūšies prekybos įmonėse ir V ir VI rūšies pramonės įmonėse	30
	IV rūšies prekybos įmonėse ir VII ir VIII rūšies pramonės įmonėse	20
	važiuojamosios prekybos įmonėse	20
V	Keliaujamieji įsakytiniai (komi-vojažieriai)	250
VI[1]	Antrosios klasės įsakytiniai, kurie neveda savarankiškai prekybos arba pramonės įmonių, jų atskirų šakų arba dalių, bet yra įmonių šeimininko arba I klasės įsakytinių padėjėjai:	
	I ir Ia rūšies prekybos įmonėse ir I ir II ir III rūšies pramonės įmonėse	30
	II rūšies prekybos įmonėse ir IV ir V rūšies įmonėse	20

Be nurodytos šioje lentelėje mokesčių sumos, imama dar 20% apskrities savivaldybių naudai ir iki 20% valsčių savivaldybių naudai, Kaune 30%, o nuo I, Ia ir II rūšių prekybos įmonių nuo I—IV rūšių pramonės įmonių imama dar 10% Prekybos ir Pramonės Rūmų naudai.

---

[1] Tarnautojai, kurie mokėjo IV—VI rūšių asmens verslo mokestį, o taip pat ir draudimo draugijų agentai, nuo 1932 m. liepos mėn. 1 d. šio mokesčio nebemoka, bet moka darbo pajamų mokestį.

IV.

Prekių, kuriomis neleidžiama prekiauti III rūšies prekybos verslo liudijimu, sąrašas.

Veikė ligi 1935-XII-31 d. (Vyriaus. Žin. 285 Nr. ir 514 Nr.).

1. Brangieji akmens, aukso ir platinos dirbiniai.

2. Sidabro, žalvario, melchioro ir britų metalo dirbiniai, išskyrus smulkius pigius šių metalų dirbinius (kryželius, žiedus, auskarus ir p.).

P a s t a b a. Laikrodžių, pirštinių, batų ir skrybėlių dirbtuvių, kuriose yra ne daugiau kaip 4 darbininkai, savininkams leidžiama laikyti III rūšies liudymu po vieną prekybos įstaigą ne didesnę kaip vieno kambario, kuris yra netarpiniai surištas su dirbtuve, 2, 21 ir 28 p. p. nurodytiems savo dirbiniams pardavinėti.

3. Visoki marmuro, jaspiso, nefrito ir kitų brangių akmenų dirbiniai, išskyrus smulkius pigius šių akmenų dirbinius.

4. Visokios rūšies majolikos dirbiniai.

5. Dramblio ir vėžlio kaulas, koralas, perlamutras, jūros puta ir jų dirbiniai, išskyrus smulkius pigius šių medžiagų dirbinius.

6. Antikvariniai daiktai.

7. Mašinos ir jų dalys, išskyrus vartotas žemės ūkio mašinų dalis.

P a s t a b a. Kavos malūnėliai, mėsakapokliai ir kiti paprapsti namų ruošos įrankiai mašinomis nelaikomi.

8. Metalai ne dirbiniuose, išskyrus geležį, plieno laužą, ketą, šviną ir cinką.

9. Ratai ant lingių ir ant spiruoklių, o taip pat visi jų reikmenys.

10. Metaliniai karstai; nedegamos spintos; lovos ir prausyklės, išskyrus mažos vertės; vytuliniai ir tinkliniai matracai.

11. Virduliai, išskyrsu mesinginius; variniai rundeliai, padėkliai ir kūbai.

12. Visokie ginklai.

13. Optikos, fotagrafijos, chirurgijos, fizikos ir panašūs; elektros ir radio reikmenys.

14. Vandens valymo aparatai ir vandentiekio įrankiai, o taip pat metaliniai šiurkšliai ir vonios.

15. Minkšti, išpiaustyti, o taip pat poliruoti ir vaškuoti baldai, išskyrus vartotus baldus.

16. Didesni kaip 950 kv. cm. veidrodžiai.

17. Muzikos instrumentai, išskyrus liaudies vartojamus instrumentus.

18. Ranka paišyti paveikslai.

19. Gumos ir kaučuko dirbiniai, išskyrus kaliošus, vaikų žaislus ir kitus smulkius dirbinius (šukelės, žiedai, sagos ir p.).

20. Visokie brazlai ir rimorystės dirbiniai, išskyrus paprastus ūkininkų ir sunkiųjų vežėjų vartojamus pakinktus ir jų reikmenis ir pigius vietos gyventojų vartojamus balnus.

21. Ševro, zamša, šuns, briedžio, lakiruota ir spausta — odos ir jų dirbiniai.

22. Dažai, išskyrus klijų dažus; vaistinės prekės II klasės vietose.

23. Kailiai, išskyrus vilko, zuikio, voverės ir naminių gyvulių kailius; naro ir gulbės pūkai, o taip pat iš užsienio atvežtos puošimosi plunksnos.

24. Nauji darbužiai, išskyrus liaudies vartojamus drabužius, ir nešiojamieji plono linų audeklo skalbiniai.

25. Užsienio neriniai, tiulis, šilkinės, karbinės, o taip pat siuviniai ir dimučiai batiste.

26. Visokios rūšies manufaktūra ir audiniai, išskyrus naminę drobę ir pigios rūšies kartūnus, o taip pat kitas p. paprasčiausias medžiagas.

P a s t a b a. Specialinė verpalų prekyba nuo stalų, pastatų ir nuo t. p. patalpų leidžiama yra III rūšies verslo liudymu.

27. Visokios rūšies užsienio gamybos dirbiniai, išskyrus emaliuotus indus, o taip pat smulkias galanterijos prekes (sagos, kabliukai, sąsagos, adatos, sagčiukės ir p.).

28. Fabriko gamybos kilimai; karininkų daiktai ir vyrų ir moterų skrybėlės, išskyrus liaudies vartojamas.

29. Porcelano ir krištolo dirbiniai, išskyrus indus.

P a s t a b a. III rūšies prekybos liudymu neleidžiama laikyti šių specialinių prekybos įstaigų — a) arbatžolių, b) cukraus ir kavos, c) parfumerijos, d) lempų, e) verpalų ir vietinės gamybos nerinių, f) užsienio gamybos emaliuotų indų, gastronomijos, k) gintaro ir l) sienų apmušalų (tapetų).

Prekių, kuriomis neleidžiama prekiauti III rūšies prekybos verslo liudijimu, sąrašas.

Veikia nuo 1936-I-1 d. (V. Ž. 514 Nr.).

1. brangieji akmens, aukso ir platinos dirbiniai,
2. mašinos,
3. liustros, šilkiniai abažūrai,
4. metaliniai karstai ir nedegamos spintos,
5. visokie ginklai,
6. optikos, fotografijos, chirurgijos ir fizikos instrumentai,

7. radio ir elektrotechnikos aparatai,
8. vandens valymo aparatai, vandenteikio įrengimo dalys, metaliniai švirkšliai, emaliuotos ir koklinės vonios,
9. brangios rūšies baldai,
10. brangios rūšies muzikos instrumentai,
11. brangios rūšies išdirbti kailiai,
12. brangios rūšies nauji drabužiai,
13. manufaktūros prekės, išskyrus pigios rūšies medvilnines ir namines drobes,
14. brangios galanterijos prekės,
15. porceleno, krištalo ir panašūs brangūs daiktai.

Laikyti šių specialių prekybos įmonių:

1. bažnytinių daiktų,
2. kosmetikos ir parfumerijos,
3. gastronomijos su alkoholiniais gėrimais,
4. arbatžolių,
5. geležies su misinginiais, nikeliniais, fražeto ir chromo nikelio dirbiniais,
6. dažų ir sienų apmušalų,
7. kilimų, patiesalų ir linoleumo,
8. verpalų,
9. vaikų žaislų,
10. mašinų dalių,
11. vaistinių reikmenių.

Prekių, kuriomis neleidžiama prekiauti IV—V rūšies prekybos verslo liudijimais, sąrašas:

Veikia nuo 1936-I-1 d. (V. Ž. 514 Nr.).

1. alkoholiniai gėrimai,
2. kortos,
3. parakas ir šoviniai,
4. vaistai ir
5. prekės, išvardintos sąraše prekių, kuriomis neleidžiama prekiauti III rūšies prekybos verslo liudijimu. (pusl. 57).

V.

Sąrašas prekybos įmonių, paskirstytų rūšimis, pagrindiniam verslo mokesčiui mokėti.

Pirmoji rūšis.

1. Didmenų prekyba, t. y. prekybininkams ir pramonininkams prekių partijomis pardavinėjimas.

2. Supirkinėjimas per metus virš 1.500.000 litų įvairių prekių ar tai išvežti užsienin, ar tai parduoti vidukraštėj, nelaikant šiam reikalui kontorų, prekybos įmonių ir sandėlių, — naminių gyvulių ir paukščių, vietinės žaliavos, žemės ūkio ir miško gaminių ir virš 500.000 litų stataus miško, nelaikant šiam reikalui prekybos įmonių.

3. Kredito įstaigos, kurių pagrindinis kapitalas didesnis kaip vienas milijonas litų.

4. Bankų namai, kontoros ir visokio tipo bei pavadinimo privatinės bankų įstaigos, išskyrus šio sąrašo II rūšies 4 p. pažymėtas.

5. Draudimo įstaigos, kurių pagrindinis kapitalas didesnis kaip 1.000.000 litų.

6. Komiso namai ir jų vyriausios kontoros.

8. Elevatoriai, pritaikyti saugoti virš 8190 tonų grūdų.

*9. Traktierinio verslo įmonės, jei už patalpas nuomos moka virš 25.000 lt. į metus, arba jei šitų patalpų valstybiniam nekilnojimųjų turtų mokesčiui imti pelningumas yra apskaičiuotas ne mažesnis kaip sakytoji suma, arba jei miesto naudai nuo tų įmonių ypatingoji traktierinė rinkliava yra didesnė kaip 5000 lt. į metus.

**9) Traktieriaus verslo įmonės, už kurių patalpą metinės nuomos mokama daugiau kaip 12.000 litų arba kurių patalpų metinis pelnas miestų nekilnojamųjų turtų valstybės mokesčiui imti yra nustatytas didesnis kaip ši suma.

10. Užsienio ir vietos tabako lapais didmenų prekybos.

*11. Vaistinės Kaune, jeigu už jų patalpas moka nuomos į metus virš 25.000 litų.

*13. Parangos ir tiekimai didesni kaip vieno milijono litų.

**13. Parangos ir tiekimai didesni kaip 750.000 litų sumai.

14. Emigracijos įstaigos ir jų skyriai.

Pirmoji-a rūšis.

1. Transporto ir Ekspedicijos namai ir jų vyriausios kontoros.

Antroji rūšis.

1. Mažmenų prekyba, t. y. pardavinėjimas įvairių prekių ir smulkiems prekybininkams ir vartotojams.

---

* Veikė ligi 1935-XII-31 d.

** Veikia nuo 1936-I-1 d.

2. Supirkinėjimas per metus virš 250.000 lt. ligi 1.500.000 lt. įvairių prekių ar tai išvežti užsienin, ar tai parduoti vidukraštėj, nelaikant šiam reikalui prekybos įmonų ir sandėlių, — naminių gyvulių ir paukščių, vietinės žaliavos, žemės ūkio ir miško gaminių ir nuo 85.001 lt ligi 500.000 lt. stataus miško, nelaikant šiam reikalui prekybos įmonių.

3. Kredito įstaigos, kurių pagrinidinis kapitalas didesnis kaip 250.000 lt., ligi 1.000.000 litų.

4. Skolinamosios kasos ir įstaigos kilnojamajam turtui užstatyti, o taip pat pinigų keitimo įstaigos, jei jos atlieka tik pinigų keitimo operacijas.

5. Draudimo įstaigos, kurių pagrindinis kapitalas didesnis kaip 250.000 lt. ligi 1.000.000 litų.

6. Komiso ir transporto namų skyriai ir agentūros.

7. Pervežimo įmonės, užsiimančios pervežimu krovinių ir keleivių, bet nelaikančios kitose vietose skyrių ir atskirų kontorų, išskyrus vežybos verslą ir garlaivius.

8. Informacijos, tarpininkavimo ir technikos kontoros ir biurai, o taip pat tolygios prekybos tarpininkavimo įstaigos, išskyrus III-čios rūšies 6 p. pažymėtas.

9. Elevatoriai pritaikyti saugoti ne daugiau kaip 8190 tonų grūdų, o taip pat sandėliai, laikomi, kaip atskiros įmonės, svetimiems kroviniams ir prekėms už tam tikrą atlyginimą saugoti.

*10. Traktierinio verslo įmonės, jei už jų patalpą moka nuomos virš 5000 lt., ligi 25.000 lt. į metus, arba jei šitų patalpų valstybiniam nekilnojamųjų turtų mokesčiui imti pelningumas yra apskaičiuotas nemažesnis kaip aukščiau paminėtos sumos, arba jei miesto naudai nuo tų įmonių ypatingoji traktierinė rinkliava yra virš 1000 lt., ligi 5000 litų į metus ir visi I klasės geležinkelių stočių bufetai.

**10. Traktieriaus verslo įmonės, už kurių patalpą metinės nuomos mokama daugiau kaip 2.000 litų arba kurių patalpų metinis pelnas miestų nekilnojamųjų turtų valstybės mokesčiui imti yra nustatytas didesnis kaip ši suma, o taip pat bufetai: Kauno, Šiaulių, Radviliškio ir Virbalio geležinkelių stočių I ir II klasės salėse ir vagonuose restoranuose.

11. Viešbučiai, turinti daugiau kaip 20 išduodamų kambarių, jeigu nepardavinėjami svaigieji gėrimai ir valgiai.

12. Vyno ir spirito didmenų sandėliai ir užsieninio vyno parduotuvės.

13. Vietinio tabako lapais ir machorka, prekybos didmenų sandėliai, o taip pat vietinio ir užsieninio tabako ir jo dirbinių mažmenų krautuvės.

*14. Vaistinės Kaune, jeigu už jų patalpas moka nuomos virš 5000 ligi 25.000 litų į metus.

---

* Veikė ligi 1935-XII-31 d.
** Veikia nuo 1936-I-1 d.

**14. Vaistinės pirmaeiliuose ir antraeiliuose miestuose.

*17. Parangos ir tiekimai didesni kaip 250.000 ligi 1.000.000 lt.

**17. Parangos ir tiekimai nuo 150.001 ligi 750.000 litų sumai.

**18. Kino teatrai ir cirkai, kurie turi sėdimų vietų daugiau kaip 500.

Trečioji rūšis.

1. Smulkemnų prekyba — išskiriant prekes atskirame sąraše nurodytas[1], pardavinėjant tik vartotojams iš vieno kambario įmonės, kurioje be savininko arba jį pavaduojančio suaugusio šeimos nario negali būti samdoma daugiau kaip vienas suaugęs įsakytinis.

*2. Supirkinėjimas per metus virš 50.000 ligi 250.000 litų įvairių prekių tik vidukraštėj parduoti, o pasienio gyventojams ir užsienin išvežti, nelaikant prekybos įmonių ir sandėlių, — naminių gyvulių ir paukščių, vietos žaliavos, žemės ūkio ir miško gaminių ir nuo 15.001 ligi 85.000 litų stataus miško, nelaikant šiam reikalui prekybos įmonių.

**2. Supirkinėjimas, kaip verslas, parduoti valstybės viduje ir užsieniuose nuo 50.001 ligi 250.000 litų sumai per metus:

a) naminių gyvulių ir paukščių, vietinės žaliavos, žemės ūkio ir miško gaminių ir nuo 15.001 ligi 85.000 litų sumai stataus miško, nelaikant šiam reikalui prekybos įmonių,

b) visokių prekių, nelaikant šiam reikalui prekybos įmonių ir sandėlių;

3. Kredito įstaigos, kurių pagrindinis kapitalas didesnis kaip 50.000 ligi 250.000 litų.

5. Draudimo draugijos, kurių pagrindinis kapitalas didesnis kaip 50.000 ligi 250.000 litų.

6. Kontoros ir kitos įstaigos tarnaitėms ir tarnams samdyti.

7. Traktierinio verslo įmonės, kurios neįeina I (p. 9), II (p. 10), ir IV (p. 5) rūšis.

8. Bilijardai laikomi atskirai nuo traktierinio verslo įmonių.

9. Viešbučiai turinti nuo 6 ligi 20 išduodamų kambarių, jeigu nepardavinėjami svaigieji gėrimai ir valgiai.

10. Arbatinės, kavinės ir pieninės, užimančios daugiau kaip vieną kambarį, kuriose parduodami valgomieji produktai, suvartojami vietoje.

11. Vietos tabako ir jo gaminių mažmenų (pardavinėjant smulkiems prekybininkams ir vartotojams) krautuvės.

12. Svaigiųjų gėrimų smulkmenų parduotuvės, o taip pat alaus, midaus ir vietos vaisių vyno didmenų sandėliai.

---

[1] Priedas IV 56—58 p.

* Veikė ligi 1935-XII-31 d.

** Veikia nuo 1936-I-1 d.

*13. Vaistinės Kaune, — jeigu už jų patalpas moka nuomos nedaugiau kaip 5000 litų į metus ir visur kitur esančios vaistinės.

**13. vaistinės, kurios neįeina į II rūšį.

14. Pirtys su atskirais numeriais Kaune, Šiauliuose, Panevėžy ir Marijampolėj.

15. Knygų, laikraščių ir kitų spausdinių prekybos įmonės, kurios varo prekybą viename ar daugiau kambarių.

*16. Parangos ir tiekimai didesni kaip 50.000 ligi 250.000 litų.

**16. parangos ir tiekimai nuo 10.001 ligi 150.000 litų sumai.

**17. Kino teatrai ir cirkai, kurie turi sėdimų vietų ne daugiau kaip 500.

Ketvirtoji rūšis.

1. Smulkus pardavinėjimas Finansų Ministerio skelbiamame sąraše nurodytų prekių[1] nuolatinėse nedidelėse kambario išvaizdos neturinčiose patalpose, nelaikant atskiro sandėlio ir samdomųjų įsakytinių.

2. Supirkinėjimas per metus ne daugiau kaip už 50.000 lt. įvairių prekių parduoti vidukraštėj, nelaikant prekybos įmonių nė sandėlių, — naminių gyvulių ir paukščių, vietos žaliavų, žemės ūkio ir miško gaminių ir ne daugiau kaip 15.000 lt. sumoje stataus miško, nelaikant šiam reikalui prekybos įmonių.

3. Kredito įstaigos, — išskyrus atleidžiamas (žiūr. pus. 51 p. p. **6 ir *10), kurių pagrindinis kapitalas nedidesnis kaip 50.000 lt.

4. Būdos, stalai ir dėžės pinigams mainyti.

5. Ne miesto ribose sustojamieji ir užvažiuojamieji kiemai, jeigu nepardavinėjama svaigieji gėrimai, tabakas ir jo dirbiniai.

6. Arbatinės, kavinės ir pieninės, užimančios ne daugiau kaip vieną kambarį, kuriose parduodami valgomieji produktai suvartojami vietoj.

7. Limonadui, selteriui ir kitiems vėsinantiems gėrimams pardavinėti įmonės.

8. Bendros pirtys Kaune, Šiauliuose, Panevėžy ir Marijampolėj, o visose kitose vietose ir su atskirais numeriais.

9. Maudyklos, tynės ir girdyklos laikomos pelno tikslu.

*10. Parangos ir tiekimai nedidesni kaip 50.000 litų.

**10. Parangos ir tiekimai nuo 1.001 ligi 10.000 litų sumai.

11. Valstybinės degtinės komiso parduotuvės.

---

[1] 58 p.

* Veikė ligi 1935-XII-31 d.

** Veikia nuo 1936-I-1 d.

Penktoji rūšis.

1. Vežiojamoji prekyba } Finansų Ministerio skelbiamame
2. Nešiojamoji prekyba } sąraše nurodytomis prekėmis.

VI.

Sąrašas pramonės įmonių, paskirstytų rūšimis, pagrindiniam verslo mokesčiui mokėti.

Pirmoji rūšis.

1. Pramonės įmonės, — išskiriant 2—14 p. p. nurodytas, darbo artelės, kalnų, vežybos ir žuklės verslai, jeigu tose įmonėse ar versluose dirba virš 1000 darbininkų.

2. Žemiau nurodytos įmonės, jeigu dirba virš 500 darbininkų:

a) medvilnės verpyklos,

b) balinimo, dažymo ir aptaisymo (apretūros) įmonės,

c) geležies, plieno, cinko, vario, bėgių, vielų, vamzdžių, vagonų, mašinų gamybos įmonės, vario ir bronzos liejyklos ir mechaniškos skardinių dėžučių dirbtuvės,

d) taukų lydyklos, riebalų ir aliejų ekstragavimo, margarino, muilo, stearino, gamyklos ir odų fabrikai.

e) chemijos ir kosmetikos gaminių, vaistinių reikmenių, dažų, dažymo ekstraktų, aliejinio lako, lako, tepalų, asfalto, gudrono, parafino ir cerezino dirbtuvės.

3. Malūnai, jeigu visų porų girnų skerspiūvis didesnis kaip 152,40 mtr.

4. Garinės aliejinės, jeigu yra virš 20 veikiančių presų.

5. Cukraus rafinado ir cukrinių runkelių cukraus rafinado fabrikai, jeigu išdirba virš 2938,4 tonų rafinado.

6. Cukraus fabrikai, jeigu pagamina virš 3276 tonas cukraus.

7. Mielių — spirito fabrikai, jeigu pagamina virš 409.500 klgr. presuotų mielių.

8. Degtinės pilstytuvės, jeigu pagamina virš 1.250.000 ltr. įvairios rūšies degtinės gaminių.

9. Alaus ir alaus—midaus daryklos, jeigu pagamina virš 6.150.000 litrų misos.

10. Tabako fabrikai, jeigu išperka virš 1.500.000 lt. akcizo banderolių.

11. Anglies kasyklos, kuriose iškasa virš 196.560 tonų akmens anglies.

12. Rūdos kasyklos, kuriose iškasa virš 245.700 tonų rūdos.

13. Naftai gauti įmonės, kuriose gauna virš 327.600 tonų naftos.

14. Druskai gauti įmonės, kuriose gauna virš 122.850 tonų druskos.

**15. Elektros stotys, kurios per metus elektros energijos pagamina daugiau kaip 10.000.000 kwh arba parduoda daugiau kaip 8.000.000 kwh.

Antroji rūšis.

1. Pramonės įmonės, — išskiriant 2—16 p. p. nurodytas, darbo artelės, kalnų, vežybos ir žūklės verslai, jeigu tose įmonėse ar versluose dirba virš 500 ligi 1000 darbininkų.

2. Žemiau nurodytos įmonės, jeigu dirba virš 200 ligi 500 darbininkų.

a) medvilnės verpyklos,

b) balinimo, dažymo ir aptaisymo (apretūros) įmonės,

c) geležies, plieno, cinko, vario, bėgių, vielų, vamzdžių, vagonų, mašinų gamybos įmonės, vario ir bronzos liejyklos ir mechaniškos skardinių dėžučių dirbtuvės,

d) taukų lydyklos, riebalų ir aliejų ekstragavimo, margarino, muilo, stearino gamybos ar odų fabrikai,

e) chemijos ir kosmetikos gaminių, vaistinių reikmenių, dažų, dažymo ekstragtų, aliejinio lako, lako, tepalų, asfalto, gudrono, parafino ir cerezino dirbuvės.

3. Malūnai, jeigu visų porų girnų skerspiūvis didesnis kaip 101,6 ligi 152,4 mtr.

4. Garinės aliejinės turinčios virš 13 ligi 20 veikiančių presų.

5. Cukraus rafinodo ir cukrinių runkelių cukraus rafinado fabrikai, jeigu išdirba virš 1915,6 ligi 2938,4 tonų rafinado.

6. Cukraus fabrikai, jeigu pagamino virš 2129,4 ir ligi 3276 tonų cukraus.

7. Mielių - spirito fabrikai, jeigu pagamina virš 307.125 ligi 409.500 klg. presuotų mielių.

8. Mielių fabrikai, jeigu pagamina virš 409.500 klg. presuotų mielių.

9. Spirito valyklos, jeigu išvalo virš 20.000.000 laipsnių spirito.

10. Degtinės pilstutuvės, jeigu pagamina virš 860.000 ligi 1.230.000 ltr. įvairios rūšies degtinės gaminių.

11. Alaus ir alaus - midaus daryklos, jeigu pagamina virš 3.690.000 ligi 6.150.000 litrų misos.

12. Tabako fabrikai, jeigu išperka virš 1.000.000 ligi 1.500.000 lt. akcizo banderolių.

** Veikia nuo 1936-I-1 d.

13. Anglies kasyklos, kuriose iškasa virš 131.040 ligi 195.560 tonų akmens anglies.

14. Rūdos kasyklos, kuriose iškasa virš 163.800 ligi 245.700 tonų rūdos.

15. Naftai gauti įmonės, kuriose gauna virš 212.940 ligi 327.600 tonų naftos.

16. Druskai gauti įmonės, kuriose gauna virš 181.900 ligi 122.850 tonų druskos.

**17. Elektros stotys, kurios per metus elektros energijos pagamina nuo 5.000.001 ligi 10.000.000 kwh arba parduoda nuo 4.000.001 ligi 8.000.000 kwh.

Trečioji rūšis.

1. Pramonės įmonės, — išskiriant 2—20 p. p. nurodytas, darbo artelės, kalnų, vežybos ir žuklės verslai, jeigu tose įmonėse ar versluose dirba virš 200 ligi 500 darbininkų.

2. Žemiau nurodytos įmonės, jeigu dirba virš 100 ligi 200 darbininkų:

a) medvilnės verpyklos,

b) balinimo, dažymo ir aptaisymo (apretūros) įmonės,

c) geležies, plieno, cinko, vario, bėgių, vielų, vamzdžių, vagonų, mašinų gamybos įmonės, vario ir bronzos liejyklos ir mechaniškos skardinių dėžučių dirbtuvės,

d) taukų lydyklos, riebalų ir aliejų ekstragavimo, margarino muilo, stearino gamybos ir odų fabrikai,

e) chemijos ir kosmetikos gaminių, vaistinių reikmenių, dažų, dažymo ekstragtų, aliejinio lako, lako, tepalų, asfalto, gudrono, parafino ir cerezino dirbtuvės.

3. Malūnai, jeigu visų porų girnų skerspiūvis didesnis kaip 50,8 ligi 101,6 metrų.

4. Garinės aliejinės turinčios virš 7 ligi 13 veikiančių presų.

5. Cukraus rafinado ir cukrinių runkelių cukraus rafinado fabrikai, jeigu išdirba nedaugiau kaip 1965,60 tonų rafinado.

6. Cukraus fabrikai, jeigu pagamina virš 1064,7 ligi 2129,4 tonų cukraus.

7. Degtinės varyklos, jeigu pagamina virš 2.500.000 literių 40 laipsnių degtinės (virš 8.000.000 laipsnių)[1].

8. Mielių - spirito fabrikai, jeigu pagamina virš 122.700 ligi 307.125 klg. presuotų mielių.

9. Mielių fabrikai, jeigu pagamina virš 204.750 ligi 409.500 klg. presuotų mielių.

10. Spirito valyklos, jeigu išvalo virš 10.000.000 ligi 20.000.000 laipsnių spirito.

---

[1] Spirito laipsnis = 12,3 ltr.

** Veikia nuo 1936-I-1 d.

11. Degtinės pilstytuvės, jeigu pagamina virš 430.500 ligi 861.000 litr. įvairios rūšies degtinės gaminių.

12. Alaus ir alaus - midaus daryklos, jeigu pagamina virš 1.845.000 ligi 3.690.000 litrų misos.

13. Tabako fabrikai, jeigu išperka virš 500.000 ligi 1.000.000 litų akcizo banderolių.

14. Degtukų fabrikai, jeigu dirba virš 500 darbininkų.

15. Anglies kasyklos, kuriose iškasa virš 65.520 ligi 131.040 tonų anglies.

16. Rūdos kasyklos, kuriose iškasa virš 81.900 ligi 163.800 tonų rūdos.

17. Naftai gauti įmonės, kuriose gauna virš 114.660 ligi 212.940 tonų naftos.

18. Druskai gauti įmanės, kuriose gauna virš 40.950 ligi 81.900 tonų druskos.

*19. Vandentiekio, gazo ir elektros apšvietimo įmonės.

**19. Elektros stotys, kurios per metus elektros energijos pagamina nuo 2.500.001 ligi 5.000.000 kwh arba parduoda nuo 2.000.001 ligi 4.000.000 kwh.

20. Miestų ir priemiesčių geležinkeliai arkliais, elektra arba garais varomi.

Ketvirtoji rūšis.

1. Pramonės įmonės, — kurios dirba rankomis, darbo artelės, kalnų, vežybos ir žuklės verslai, jeigu tose įmonėse ar versluose dirba virš 50 ligi 200 darbininkų, gi tose pat įmonėse, vartojant mechaninius variklius, jeigu dirba virš 25 ligi 200 darbininkų, — išskiriant, 2—18 p. p. nurodytas įmones.

2. Žemiau nurodytos įmonės, jeigu dirba virš 50 ligi 100 darbininkų, o vartojant mechaninius variklius, jeigu dirba virš 25 ligi 100 darbininkų:

a) medvilnės verpyklos,

b) balinimo, dažymo ir aptaisymo (apretūros) įmonės,

c) geležies, plieno, cinko, vario, bėgių, vielų, vamzdžių, vagonų, mašinų gamybos įmonės, vario ir bronzos liejyklos ir mechaniškos skardinių dėžučių dirbtuvės,

d) taukų lydyklos, riebalų ir aliejų ekstragavimo, margarino, muilo, stearino gamyklos ir odų fabrikai,

e) chemijos ir kosmetikos gaminių, vaistinių reikmenių, dažų, dažymo, ekstragtų, aliejų lako, lako, tepalų, asfalto, gudrono, parafino ir cerezino dirbtuvės.

---

* Veikė ligi 1935-XII-31 d.
** Veikia nuo 1936-I-1 d.

3. Malūnai, jeigu visų porų girnų skerspiūvis didesnis kaip 15,24 ligi 50,80 mtr.

4. Garinės aliejinės turinčios nedaugiau kaip 7 veikiančius presus.

5. Cukraus fabrikai, jeigu pagamina nedaugiau kaip 1064,7 tonų cukraus.

6. Degtinės varyklos, jeigu pagamina virš 1.250.000 literių ligi 2.500.000 literių 40 laipsnių degtinės. (Virš 4.000.000 ligi 8000.000 laipsnių).

7. Mielių - spirito fabrikai, jeigu pagamina virš 40.900 klg. ligi 122.700 kilg. presuotų mielių.

8. Mielių fabrikai, jeigu pagamina virš 61.350 ligi 204.750 klg. presuotų mielių.

9. Spirito valyklos, jeigu išvalo virš 3.000.000 ligi 10.000.000 laipsnių spirito.

10. Degtinės pilstytuvės, jeigu pagamina virš 123.000 ligi 430.500 ltr. įvairios rūšies degtinės gaminių.

11. Alaus ir alaus - midaus daryklos, jeigu pagamina virš 615.000 ligi 1.845 tūkst. literių misos.

12. Tabako fabrikai, jeigu išperka virš 150.000 lt. ligi 500.000 lt. akcizo banderolių.

13. Degtukų fabrikai, jeigu dirba rankomis virš 200 ligi 500 darbininkų, o vartojant mechaninius variklius jeigu dirba virš 100 ligi 500 darbininkų.

14. Anglies kasyklos, kuriose iškasa virš 19.656 ligi 65.520 tonų akmens anglies.

15. Rūdos kasyklos, kuriose iškasa virš 24.570 ligi 84.900 tonų rūdos.

16. Naftai gauti įmonės, kuriose gauna virš 32.760 tonų ligi 114.600 tonų naftos.

17. Druskai gauti įmonės, kuriose gauna virš 12.785 ligi 40.950 tonų druskos.

19. Vežyba autovežimais, jeigu sėdimų vietų virš 75.

Krovinių autovežimio viena tona keliamos jėgos prilyginama keleivių autovežimio penkioms sėdimoms vietoms. Šis prilyginimas taikomas ir kitoms rūšims.

**20. Elektros stotys, kurios per metus elektros energijos pagamina nuo 500.001 ligi 2.500.000 kwh arba parduoda nuo 400.001 ligi 2.000.000 kwh.

Penktoji rūšis.

1. Pramonės įmonės, — kuriose dirba rankomis, darbo artelės, kalnų, vežybos ir žuklės verslai, jeigu tose įmonėse ar versluose dirba virš 15 ligi 50 darbininkų, gi tose pat įmonėse, vartojant mecha-

** Veikia nuo 1936-I-1 d.

ninius variklius, jeigu dirba virš 10 ligi 25 darbininkų, — išskiriant 2—18 p. p. nurodytas įmones.

2. Malūnai, jeigu visų porų girnų skerspiūvis didesnis kaip 7,62 ligi 15,24 mtr.

3. Degtinės varyklos, jeigu pagamina virš 615.000 ligi 1.250.000 literių 40 laipsnių degtinės. (Virš 2.000.000 ligi 4.000.000 laipsnių).

4. Mielių - spirito fabrikai, jeigu pagamina nedaugiau kaip 40.900 klg. presuotų mielių.

5. Mielių fabrikai, jeigu pagamina virš 20.450 ligi 61.350 klg. presuotų mielių.

6. Spirito valyklos, jeigu išvalo nedaugiau kaip 3.000.000 laipsnių spirito.

7. Degtinės pilstytuvės, jeigu pagamina nedaugiau kaip 123.000 ltr. įvairios rūšies degtinės gaminių.

8. Alaus ir alaus - midaus varyklos, jeigu pagamina virš 184.000 ligi 615.000 litr. misos.

9. Vaisių - vynuogių degtinės varyklos, jeigu pagal darbininkų skaičių šios įmonės neįeina į aukštesnę rūšį ir pagal 371 str. 24 p. nėra laisvos nuo mokesčio.

10. Tabako fabrikai, jeigu išperka nemažiau kaip už 150.000 lt. akcizo banderolių.

11. Degtukų fabrikai, jeigu dirba rankomis nedaugiau kaip 200 darbininkų, o vartojant mechaninius variklius — nedaugiau kaip 100 darbininkų.

12. Anglies kasyklos, kuriose iškasa virš 6.552 ton. ligi 19.656 tonų akmens anglies.

13. Rūdos kasyklos, kuriose iškasa virš 8.190 ligi 24.950 tonų rūdos.

14. Naftai gauti įmonės, kuriose gauna virš 9.828 ligi 32.760 tonų naftos.

15. Druskai gauti įmonės, kuriose gauna virš 4.095 ligi 12.285 tonų druskos.

16. Vyriausiosios garlaivių kontoros, kurios neatleidžiamos nuo valstybinio verslo mokesčio,

18. Vežybos autovežimiais, jeigu sėdimų vietų nuo 25 ligi 75.

19. Aliejinės su mechaniniais varikliais, kurios neįeina į IV rūšį.

**20. Elektros stotys, kurios per metus elektros energijos pagamina nuo 50.001 ligi 500.000 kwh arba parduoda nuo 40.001 ligi 400.000 kwh.

** Veikia nuo 1936-I-1 d.

Šeštoji rūšis.

1. Pramonės įmonės, — kuriose dirba rankomis, darbo artelės, vežybos ir žuklės verslai, jeigu tose įmonėse ar versluose dirba virš 9 ligi 15 darbininkų, gi tose pat įmonėse, vartojant mechaninius variklius, jeigu dirba virš 7 ligi 10 darbininkų, — išskiriant 2—11 p. p. nurodytas įmones.

2. Malūnai, jeigu visų porų girnų skerspiūvis didesnis kaip 3,81 ligi 7,62 mtr.

3. Degtinės varyklos, jeigu pagamina nedaugiau kaip 615.000 ltr. 40 laipsnių degtinės. (Nedaugiau 2.000.000 laipsnių).

4. Midaus, spirito lako ir politūros gamyklos, jeigu pagal darbininkų skaičių šios įmonės neįeina į aukštesnę rūšį.

5. Alaus ir alaus—midaus daryklos, jeigu pagamina nedaugiau kaip 184.500 ltr. misos.

6. Mielių fabrikai, jeigu pagamina nedaugiau kaip 20.450 klgr. presuotų mielių.

7. Anglies kasyklos, kuriose iškasa virš 3276 ligi 6552 tonų akmens anglies.

8. Rūdos kasyklos, kuriose iškasa virš 4095 ligi 8190 tonų rūdos.

9. Naftai gauti įmonės, kuriose gauna virš 4914 ligi 9828 tonų naftos.

10. Druskai gauti įmonės, kuriose gauna virš 1965,6 ligi 4095 tonų druskos.

11. Vežyba autovežimiais, jeigu sėdimų vietų nuo 10 ligi 25.

**12. elektros stotys, kurios per metus elektros energijos pagamina ligi 50.000 kwh arba parduoda ligi 40.000 kwh.

Septintoji rūšis.

1. Pramonės įmonės, — kuriose dirba rankomis, darbo artelės, vežybos ir žuklės verslai, jeigu tose įmonėse ar versluose dirba virš 4 ligi 9 darbininkų, gi tose pat įmonėse, vartojant mechaninius variklius, virš 4 ligi 7 darbininkų, išskiriant 2—5 p. p. nurodytas, įmones.

2. Malūnai, jeigu visų porų girnų skerspiūvis didesnis kaip 1,27 ligi 3,81 mtr.

3. Anglies ir rūdos kasyklos, kuriose iškasa nedaugiau kaip 3276 tonas akmens anglies ir nedaugiau kaip 4095 tonas rūdos.

4. Naftai ir druskai gauti įmonės, kuriose gauna nedaugiau kaip 4914 tonų naftos ir nedaugiau kaip 1965,6 tonų druskos.

5. Vežyba autovežimiais, jeigu sėdimų vietų nedaugiau kaip 10.

** Veikia nuo 1936-I-1 d.

Aštuntoji rūšis.

1. Pramonės įmonės, — išskiriant 2 p. nurodytas, kuriose dirba rankomis ar mechaniniais varikliais, žvejybos ir vežybos verslai, — išskiriant vežybą autovežimiais, jeigu tose įmonėse ar versluose dirba nuo 1 ligi 4 nuolatinių darbininkų.

2. Malūnai, kurių visų porų girnų skerspiūvis nedidesnis kaip 1,27 mtr.

Pastaba. Malūnuose poros valcų 1 mtr. ilgis prilyginamas 3 mtr. girnų porų skerspiūvio ilgiui, o treji valcai prilyginami dviem porom.

Devintoji rūšis.

Amatai be samdomųjų darbininkų pagalbos miestuose ir miesteliuose, kuriuose įmamas nekilnojamųjų turtų mokestis.

VII.

Įmonių rūšių sąrašas pagal pelną.

A. Prekybos įmonės.

I rūšis jeigu pelnas didesnis kaip 100.000 lt.

II rūšis jeigu pelnas:
- a) Kaune didesnis kaip 20.000 ligi 100.000 lt;
- b) Šiauliuose, Panevėžy ir Marijampolėj didesnis kaip 15.000 ligi 100.000 lt.;
- c) Visose kitose vietose didesnis kaip 10.000 ligi 100.000 lt.

III rūšis jeigu pelnas:
- a) Kaune didesnis kaip 4000 ligi 20.000 lt.;
- b) Šiauliuose, Panev. ir Marijampolėj didesnis kaip 3000 ligi 15.000 lt.;
- c) visose kitose vietose didesnis kaip 2000 ligi 10.000 lt.

IV rūšis jeigu pagal vietas pelnas mažesnis kaip III rūšies įmonių.

B. Pramonės įmonės.

I	rūšis jeigu pelnas didesnis kaip	300.000 lt.		
II	„ „ „ „ „	200.000	ligi	300.000 lt.
III	„ „ „ „ „	100.000	„	200.000 „
IV	„ „ „ „ „	30.000	„	100.000 „
V	„ „ „ „ „	10.000	„	30.000 „
VI	„ jeigu pelnas:			
	a) Kaune didesnis kaip	4.000	ligi	10.000 lt.
	b) Šiauliuose, Panev. ir Marijamp. didesnis kaip	3.000	ligi	10.000 lt.
	c) visose kitose vietose didesnis kaip	2.000	ligi	10.000 lt.
VII	rūšis jeigu pelnas:			
	a) Kaune didesnis kaip	2.000	ligi	4.000 lt.

b) Šiauliuose, Panev. ir Marijamp. didesnis kaip 1.400 ligi 3.000 lt.
c) visose kitose vietose didesnis kaip 1.000 ligi 2.000 lt.

VIII rūšis jeigu, pagal vietas, pelnas mažesnis kaip VII rūšies įmonių.

VIII.

Iš viso verslo mokesčių įplaukė 1000 litų:

Metai	Kokio mokesčio				
	Pagrindinio verslo	Papildomojo	Bendrų pajamų	Pelno	Iš viso
1923	3.587,8	5.984,9	5,863,1		15.435,8
1924	2.623,9	5.715,3	6.617,9		15.357,1
1925	2.785,4	—	7.147,7	4.752,3	14.685,4
1926	2.707,1	—	2.939,8	4.484,6	10.131,5
1927	2.791,0	—	1.146,2	5.234,2	9.171,4
1928	2.625,0	—	374,0	6.239,4	9.238,4
1929	2.699,4	—	169,1	7.156,4	10,025,9
1930	2.452,4	—	63,8	8,365,0	11.181,2
1931	2.609,7	—	1,1	8,723,5	11.334,5
1932	2.731,8	—	—	7.812,6	10.554,4
1933	2.175,7			7.739,8	9.915,5
1934	2.330,3			6.716,5	9,046,8

Santykis įplaukusio verslo mokesčio su bendra biudžeto pajamų suma:

Metai	Bendra suma 1000 Lt.	Verslo mokesčio 1000 Lt.	Kurį % verslo mokesčiai sudaro bendrame biudžete
1923	166.261,4	15.435,8	9,3
1924	235.793,2	15.357,1	6,5
1925	258.625,3	14.685,4	5,6
1926	231.576,9	10.131,5	4,3
1927	262.960,2	9.171,4	3,5
1928	281.363,8	9.238,4	3,3
1929	299.202,7	10.025,9	3,3
1930	313.192,1	11.181,2	3,5
1931	315.085,7	11.334,3	3,6
1932	265.985,0	10.554,4	3,9
1933	250.222,3	9.915,5	3,9
1934	257.598,4	9.046,8	3,5

LITERATŪRA.

1. *Prof. N. Pokrovskio,* Finansų Mokslo Pagrindai. 1926 m. Kaunas.

2. *W. Gerloff u. F. Meisel,* Handbuch der Finanzwissenschaft II t. 1926 m. l.

3. *Ad. Wagner,* Finanzwissenschaft III d. I ir II knygos. 1910 m. II l.

4. *K. Th. Eheberg,* Finanzwissenschaft 1915 m. 13 l.

5. *Prof. Ozerov,* Osnovy finansovoi nauki II t.

6. *Prof. Kulišer,* Očerki finansovoi nauki, 1919 m.

7. Finansų Ministerijos (rusų) 1893 m. leidiniai: a) „Obzor inostrannych zakonodatelstv o promyslovom obloženii, b) Istoričeskij očerk obloženija torgovli i promyslov v Rosii.

8. *F. von Zur-Mühlen,* Položenie o gosudarstvennom promyslovom naloge 1913 m. l. (įstatymai).

9. *Max Weber,* Ūkio istorija. J. Pajaujo vertimas. 1929 m.

10. *Prof. E. W. Kemmerer,* Sprawozdania oraz Zalecenia Komisji Doradcov Finansowych. I t. Krakow, 1926 m.

11. Kiti smulkūs šaltiniai nurodyti tekste.

TURINYS.

I.

II.

III.

VYTAUTO
DIDŽ. UNIV.
BIBLIOTEKA

Vytauto Didžiojo Universiteto Teisių Fakulteto leidiniai.

I.

Teisės Mokslų Biblioteka.

1. v. P. Gareis Karl, **Teisės enciklopedija ir metodologija.** Su prof. P. Leono prakalba. 1924 m., 65 p.
2. Leonas Petras, prof., **Teisės enciklopedijos paskaitos.** 2 leid. 1931 m. 263 p.
3. Leonas P., prof., **Teisės filosofijos istorija.** 1928. VIII+429 p.
4. Mačys Vl., prof., **Civilinio proceso paskaitos.** 1924 m. 448 p.
5. Stankevičius V., doc., **Baudžiamoji teisė.** 1925 m., 292 p.
6. Gumplowicz L., **Sociologijos pagrindai.** Vertė A. Janulaitis. 1929 m., XIX+343+VIII.
7. Jaščenka A., **Tarptautinės teisės kursas,** I t. Konstitucinė tarptautinė teisė. 1931 m. XVIII+723 p.
8. Olivier-Martin, **Prancūzų revoliucija ir korporatinė organizacija.** 1931. 16 p.
9. Girard, **Romėnų teisė, t. I.** Vertė A. Tamošaitis. 1931 m. IV+492 p.
10. Römeris M. prof. **Dabartinės konstitucijos,** antrasis rinkinys 1932 m. 233+229 p. (Teisės istorijos įvadas 1—233 p.; II. Konstitucijų tekstai 1—229 p.).
11. **Lietuvos Žydų seimai XVII—XVIII amž.**
12. Lappo J. **Lietuva ir Lenkija po 1569 m. Liublino unijos.** 1932 m. IV+172 p.
13. Brunner K. **Trumpa Vokietijos teisės istorija.**
14. Lappo J. **Iš Vyriausiojo Lietuvos Tribunolo istorijos XVI amž.** 1932 m. 27 p.
15. Beccaria C. **Apie nusikaltimus ir bausmes.** Išvertė R. Burokas, pratartis Stankevičiaus. 1935 m. XXVIII+80 p.
16. Lappo J. **Iš vyriausiųjų Lietuvos suvažiavimų istorijos XVI amž.** 1932 m. 43 p.
17. Girard. **Romėnų teisė, II t.** Vertė A. Tamošaitis. 1932 m. IV+514 p.
18. Kipp Th. **Romėnų teisės šaltinių istorija.**
19. Girard P. F. **Romėnų teisė, III t.** Vertė A. Tamošaitis. 1933 m. IV+514 p.
20. Römer'is M. **Valstybė ir jos konstitucinė teisė I dalis. Valstybė.** I tomas. 1934 m. XII+340 p.
21. Römer'is M. **Valstybė ir jos konstitucinė teisė. I dalis. Valstybė.** II tomas. 1935 m. XII+412 p.

II.

Ekonominių Mokslų Biblioteka.

1. Moravskis A., doc., **Lietuvos finansai I.** Mokslas apie valstybės išlaidas ryšy su Lietuvos biudžeto formavimusi ir vystymusi. 1925 m., 136 p.
2. Moravskis A., doc., **Lietuvos finansai.** II dalis. 1925 m., 158 p.
3. Pokrovskis N., prof., **Finansų mokslo pagrindai.** 1926 m., 522 p.
4. Tugan-Baranovskis M., prof., **Politiškosios ekonomijos pagrindai.** Vertė doc. P. Šalčius. 1923 m., 329 p.

5. Weber M., Ūkio istorija. Vertė J. Pajaujis. 1929 m., 308 p.
6. Conrad J., **Politinės ekonomijos vadovėlis.** 1929 m., 188 p.
7. Šalčius Petras. **Kooperacija.** 1931 m. XII+358 p.
8. Eulenburg Franz. **Ekonominė politika ir užsienio prekyba.** Vertė J. Pajaujis. 1931 m. XII+487 p.
9. Cassel Gustav. **Teoretiškoji socialekonomija.** Vertė P. Šalčius. 1931 m. VIII+616 p.
10. Oncken August. **Politinės ekonomijos istorija.** Laikai prieš Adomą Smithą. 1932 m. 520 p.
11. Gide Charles ir Rist Charles. **Ekonominių teorijų istorija.** Nuo fiziokratų ligi mūsų dienų. Vertė J. Pajaujis. 1932 m. XVI+776 p.
12. Rimka A. **Socialekonominė statistika.** Teorija ir metodai, 1933 m. VIII+572 p.

III.

Teisių Fakulteto Darbai.

I. tomas. 1924 m. red.: doc. A. Rimka.

1. Leonas P., prof. **Kolektivizmo pradas Lietuvos civilinės teisės novelėse.**
2. Mačys Vl. — **Socialinis teisių mokslo tikslas ir mūsų žemės reformos įstatymas.**
3. Rimka A. — **Lietuvos visuomenės ūkio bruožai ligi Liublino unijos metų.**
4. Šalčius P., doc. — **Kooperatyvų įstatymai:** 5. Kritika ir bibliografija; 6. Teisių Fakulteto apyskaita 1922/24 mokslo metams, 232 p.

II tomas. 1925/28 m. red: prof. A. Janulaitis.

1. Römeris M., prof., **Trečias tarptautinis sociologijos kongresas Romoje.** 1—14 p.
2. Leonas P., prof., **Dėl vieno įstatymų aiškinimo.** 15—22 p.
3. Rimka A., doc., **Lietuvos prekybos santykiai ligi unijos su lenkais.** 23—86 p.
4. Janulaitis A., prof., **Vyriausias Lietuvos Tribunolas XVI—XVII amž.** 1—172 p.
5. Balogh'as El., **Teisinė pralaikėjimo palūkanų prigimtis.** 1—27 p.
6. Gummerus H., **Piniginio ūkio kilimas senovės Romoje.** 1—15 p.

III tomas. 1927 m. red.: prof., A. Janulaitis.

1. Römeris M., prof., **Reprezentacija ir mandatas.** 1—312 p.
2. Janulaitis A., prof., **Imperijos Rūmų Teismas.** 1—83 p.

IV tomas. 1928 m., red.: prof. A. Janulaitis.

1. Janulaitis A., **Užnemunė po Prūsais** (1795—1807 m.). XII+404 p.
2. Römeris M., **Administracinis teismas.** XII+359 p.

V tomas. 1929 m., red.: prof. A. Janulaitis.

1. Šalčius P., doc., **Iš vertės ir kainų teorijų.** 56 p.
2. Tamošaitis A., **Istoriškoji teisės mokykla Vokietijoj.** 179 p.
3. Šalčius P., doc., **Kooperatizmas.** 135 p.
4. Janulaitis A., prof., **Baudžiavų panaikinimo sumanymai Lietuvoje** (1817—1819 m.). 112 p.
5. Veriga - Darevskis, **Lietuvos mokesčiai XV—XVI amž.** 52 p.
6. Janulaitis A., prof., **Napoleono Teisynas.** VIII+204 p.

VDU biblioteka

090 00131814 3

336.2
Au-09

V tomas. 1932 m. red.: prof. A. Janulaitis.

Straipsnių rinkinys prof. P. Leonui pagerbti.

1. Römeris M., **Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose.** 193 p.
2. Leonas P., **Teisės reliatyvumas.** 13 p.
3. Rimka A., **Lietuvių tautos atgimimo socialiniai pagrindai ir „Auszros" - „Varpo" gadynės (1883—93) socialekoniminiai raštai.** 139 p.
4. Jurgutis, **Visuomeninių Tomo Garigue Masaryk'o minčių pagrindai.** 22 p.
5. Mačys Vl., **Apie teismo kandidatų ir advokatų paruošimą.** 12 p.
6. Moravskis A., **Lyginamoji Pabaltės valstybių visuomenės ūkių apžvelga.** 24 p.
7. Veriga - Darevskis A. J., **Dvaro padūmės mokestis Užnemunėje.** 12 p.
8. Šalčius P., **„Auszros" ir „Szwiesos" ekonomika.** 37 p.
9. Jungferis Vl., **Teoretiškosios politiškos ekonomijos objektas ir esmė.** 12 p.
10. Bieliackinas S., **Prisiekusieji sprendėjai.** 49 p.
11. Stankevičius Vl., **Baudžiamosios teisės istorijos pamatiniai bruožai.** I. Atsakingumo principas Izraelio tautos teisėje. II. Atsakingumo principas Romėnų teisėje. 80 p.
12. Jaščenka A., **Diplomatiniu agentų civilinis teismingumas.** 12 p.
13. Petkevičius T., **Klaipėdos Krašto Statuto vykdymo priežiūra.** 21 p.
14. Janulaitis A., **Ignas Danilavičius, Lietuvos ir jos teisės istorikas.** I dalis. Gyvenimas ir darbai. 231 p.

VII. tomas. 1930/35 m. red.: prof. A. Janulaitis.

1. Bieliackinas S., **Baudžiamųjų bylų gynimas.** 111 p. 1930 m.
2. Krivickas D., **Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Tribunolas,** 1935 m.

VIII tomas. Red. prof. A. Janulaitis.

1. Bučas J., **Ekonominio pajėgumo principas mokesčių paskirstymo teorijoje.**
2. Janulaitis A., **Lietuvos bajorai ir jų seimeliai XIX amž.** (1795-1863 m.).

IV.

1. **Teisių Fakulteto programos 1931/1932 m.**
2. **Teisių Fakulteto reguliaminas,** I dalis 1932 m. 12 p.

V.

Teisės ir Ekonomijos Studijos.

(Diplominiai ir konkursiniai darbai).

I tomas. 1936 m., red.: prof. A. Janulaitis.

1. Audickas, J., **Verslo mokesčiai.** 74 p.
2. Šabūnas, L., **Didž. Lietuvos Kunigaikštijos Iždo Tribunolas.** (1613—1764). 100 p.
3. Kakliauskas, S., **Naturalis gyventojų judėjimas Lietuvoje praeityje ir ateinančių 20 metų laikotarpyje.**
4. Elsbergas, S., **Lietuvos Žemės Reforma.** 71 p.